

Lektorat i akolitat. Povijesni razvoj i današnje ustrojstvo

Rudinski, Bogdan

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology in Đakovo / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:120:059764>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

LEKTORAT I AKOLITAT.

POVIJESNI RAZVOJ I DANAŠNJE USTROJSTVO

Diplomski rad

Mentor:

Izv. prof. dr. sc. Zvonko Pažin

Student:

Bogdan Rudinski

Đakovo, 2022.

Sadržaj

Sažetak	2
Summary	3
Uvod.....	4
1. Postanak i razvoj lektorata i akolitata	5
1.1. Lektorat	5
1.2. Akolitat.....	10
2. Lektorat i akolitat nakon Tridentskog sabora	13
2.1. Ređenje lektora prema <i>Pontificale Romanum</i> 1595-1596. (1962.).....	14
2.2. Ređenje akolita prema <i>Pontificale Romanum</i> 1595-1596.(1962.).....	17
3. Današnji ustroj lektorata i akolitata	22
3.1. Lektorat	24
3.2. Akolitat.....	27
3.3. Apendix: Čin hiroteseije čteca i pojca u Pravoslavnoj Crkvi	29
4. Perspektive.....	32
Zaključak	37
Bibliografija	38

Sažetak

Ovaj rad ima za cilj predstaviti dvije liturgijske službe, lektorat i akolitat, te se donosi njihov povijesni pregled i moguće perspektive. Rad je podijeljen na četiri dijela. Na samom početku rada opisuje se nastanak lektorata i akolitata, njihov razvoj i zadaće u ranom kršćanstvu, pa sve do desetoga stoljeća, kako na Zapadu, tako i na Istoku. Drugi dio rada svoje temelje ima na tridentskoj reformi liturgije. Ove službe su ovdje predstavljene kao prijelazni stupnjevi do prezbiterata, isključivo namijenjene svećeničkim kandidatima. Donesena je i analiza liturgijskih tekstova ređenja ovih dviju službenika. Treći dio pojašnjava ulogu i zadaće lektora i akolita kako ih donose dokumenti nakon Drugog vatikanskog koncila, te se ovdje nalazi i analiza obreda postavljanja u ove službe. Četvrti dio, oslanjajući se na kako starije, tako i najnovije crkvene dokumente, ima želju napraviti pogled u budućnost lektorske i akolitske službe.

Ključne riječi: lektorat, akolitat, rano kršćanstvo, Tridentski sabor, Drugi vatikanski koncil, ređenje, postavljenje u službu

Summary

Lectorate and acolyte.

Historical overview and current organization

This thesis aims to present two liturgical services, lectorate and acolyte, and provides their historical overview and possible perspectives. The thesis is divided into four parts. At the very beginning of this thesis, the origin of lectorate and acolyte, their development and tasks in early Christianity, up to the tenth century, both in the West and in the East, are described. The second part of this dissertation is based on the Trident reform of the liturgy. These services are presented here as transitional steps to the presbyterate, exclusively intended for priestly candidates. An analysis of the liturgical texts of the ordination of these two officials is also presented here. The third part aims to clarify the role and tasks of lectors and acolytes as provided by the documents after the Second Vatican Council, and here is also an analysis of the rites of installation to these services. The fourth part, relying on both older and more recent church documents, has the desire to look into the future of lectorate and acolyte services.

Key words: *lectorate, acolyte, early Christianity, Council of Trent, Second Vatican Council, ordination, installation to the service*

Uvod

Ovaj rad ima za cilj prikazati povijest, razvoj, sadašnje stanje i perspektivu dviju laičkih liturgijskih službi – lektorata i akolitata.

U prvome dijelu govorit ćemo o imenu i nastanku ovih dviju službi, odnosno reda u prvoj Crkvi, te o zadaćama koje su im bile povjerene, pri tom donoseći svjedočanstva crkvenih Otaca i ranokršćanskih pisaca, oslanjajući se i na crkvene dokumente toga vremena, kao i na određene liturgijske upute. Donosimo i kratke opise ređenja, te navodimo i razlike ovih službi na Istoku i Zapadu.

Drugi dio ovoga rada je posvećen lektoratu i akoliatu nakon tridentske obnove. Ovdje želimo istaknuti kako su ove dvije službe tada bile puka formalnost i tek stepenica prema svećeničkom redu, ali i kako dolazi do preuzimanja liturgijskih zadaća ovih dvaju službenika od strane muških laika, te kako na taj način nastaje današnja služba ministranta. Pored toga, donosimo pregled obreda ređenja lektora i akolita s izvornim latinskim molitvama i njihovim prijevodom.

U trećem dijelu rada bavit ćemo se lektoratom i akoliatom nakon Drugog vatikanskog koncila. Naglasci su na tomu da ove dvije službe postaju laičkima, ali i dalje pridržane muškarcima, što se nedavno promijenilo, te se na taj način želi puk aktivnije uključiti u sudjelovanje u liturgiji. Predstaviti ćemo više crkvenih dokumenata koje govore o ovim službama, počevši od dokumenta *Sacrosanctum concilium* Drugoga vatikanskog sabora. Potom će za svaku službu biti analiziran obred postavljanja i priložene propisane molitve. Kako se akoliat nije razvio na kršćanskom Istoku, u ovome dijelu rada obradit ćemo i današnju službu lektorata u Pravoslavnoj Crkvi, te predstaviti obred ređenja.

Četvrti dio ovoga rada želi ukazati na moguću budućnost navedenih službi. U ovome dijelu, pozivajući se na crkvene dokumente i promišljanja pojedinih liturgičara, želimo naglasiti da ove dvije službe mogu koristiti pastoralnoj skrbi vjernika, te postaviti otvorena pitanja što bi se sve u budućnosti odnosilo na lektorat i akoliat.

1. Postanak i razvoj lektorata i akolitata

1.1. Lektorat

Naziv lektorat dolazi od latinske riječi *lectoratus*, a označava službu liturgijskog čitača tj. lektora.¹ U Istočnim Crkvama lektor se naziva anagnost, dok se posebno u slavenskim zemljama rabi naziv čac ili čtec.²

Ovu službu je kod Židova mogao obavljati svaki punoljetni muškarac. Svjedočanstvo o tome imamo i u evanđelju, kada Isus ulazi u sinagogu te uzima čitati svitak knjige proroka Izaije (Lk 4, 16-20). U kršćanstvu već od samih početaka nije tako. Nemaju pravo čitati svi, nego samo oni koji su postavljeni (zaredeni) za lektora.³ Ova je, u povijesti liturgije najčešće spominjana služba, iziskivala posebnu naobrazbu i donosila osobit ugled.⁴ Zbog svojih jasnih glasova obično su lektori bili dječaci. Kada je i bilo starijih čitača, oni bi naglašavali da obavljaju svoju službu još od rane mladosti.⁵ Svjedočanstva o tome donosi nam Sidonije Apolinar (5. stoljeće) kada u pismu biskupu naglašava da je lektor od svoje mladosti. Da Nola navodi za svetog Feliksa kako je od dječastva služio kao lektor, a sveti Ambrozije uvijek spominje lektore dječake.⁶

Drugi, vjerojatni razlog zbog kojega su dječaci postavljani u ovu službu je bila nevinost i čistoća života koju su samo oni mogli ostvariti. Za te osobine imamo svjedočanstva i na nekim grobovima lektora, odnosno grobnim natpisima.⁷ Prema pravoslavnom liturgičaru Lazaru Mirkoviću, pojavljuje se čak i zloraba službe od strane onih koji su od male dobi bili čitači (koji su primili klerički postrig) u određenim crkvama, a da nisu bili uvedeni u službu. Svjedočanstvo o ovome slučaju donosi i VII. opći sabor (tj. Drugi nicejski sabor, 787. g.) koji u svom 14. kanonu izjavljuje da se taj slučaj ne smije ponavljati i da na liturgijskim sastancima smije čitati Božju Riječ samo onaj tko je od biskupa posvećen za čitača.⁸ Nasuprot svemu navedenom, Kniewald piše

¹ Usp. Lektorat u: *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, A. BADURINA (ur.), Zagreb, 1979., 376.

² Usp. Л. МИРКОВИЋ, *Православна литургија или наука о богослужењу Православне Источне Цркве*, I., Београд, 1995., 64.

³ Usp. Z. PAŽIN, *Liturgijska sakramentologija*, Đakovo, 2018., 254.

⁴ Usp. H. JEDIN (ur.), *Velika povijest crkve. Uvod u crkvenu povijest*, I, Zagreb, 2001., 381.

⁵ Usp. Z. PAŽIN, *Liturgijska sakramentologija*, 254.

⁶ Usp. M. RIGHETTI, *Manuale di storia liturgica*, IV, Milano, 1959., 377.

⁷ Usp. *Isto*, 378.

⁸ Usp. Л. МИРКОВИЋ, *Православна литургија или наука о богослужењу Православне Источне Цркве*, I, 65.

da se tek u 5. stoljeću dječaci uzimaju za lektore, a da je od samoga početka običaj bio da na liturgijskom skupu čitaju odrasli obrazovani muškarci.⁹

Iz svega ovoga možemo zaključiti da je lektorat od samoga svoga nastanka bio časna i povlaštena služba onih koji su, na neki način svojim životom to zaslužili, odnosno mladića.

Već Justin mučenik u 2. stoljeću navodi čitače kao posebnu liturgijsku službu: „Potom, kada čitač završi, predstojnik nas govorom svjetuje i potiče da izvršavamo te tako divne pouke.”¹⁰ Pored njega o lektoratu svjedoči nam i Tertulijan koji u jednoj raspravi s hereticima navodi ovu službu. Ciprijan u svojoj poslanici opisuje kako je dvojicu mladića Aurelija i Celerina, koji su pretrpjeli Decijeve progone i ispovjedili svoju vjeru, zaredio za lektore i kako se dostoji da Božju riječ naviještaju oni koji su bili progonjeni, te tako iskušani u svojoj vjeri. Prvo spominjanje lektorstva u Rimu nalazi se u Hipolitovoj *Apostolskoj predaji*, a nedugo zatim, godine 251. u pismu pape Kornelija Fabijanu Antiohijskom, gdje se spominje određeni broj lektora u rimskom kleru. No, prema De Rossiju, veli Righetti, ova se služba može pratiti i do jednog stoljeća ranije, jer su na Ostrijskom groblju pronađena dva epigrafa s naznakom da tamo počivaju lektori.¹¹

Rimski martirologij svjedoči kako je ova liturgijska služba bila raširena u prvim vijekovima kršćanstva. Ovdje donosimo imena dvanaestorice lektora mučenika, prema Martirologiju koji je vrijedio prije Drugog Vatikanskog sabora, vjerujući da ih je bilo i više. Pored imena zapisan je dan, mjesec i mjesto njihove smrti, te, ako je naznačeno, pod čijim su progonima pogubljeni: u Konstantinopolju, 12. siječnja, Eutropije (Eutropius), za vrijeme cara Arkadija, a pod upravljanjem Optata, gradskog prefekta; u Aleksandriji, 14. veljače, Basijan (Bassian); u Pentapolu u Libiji 26. ožujka Serapion i Amonije (Ammonius); u Solunu, 4. travnja, Teodul (Theodulus), za vrijeme vladavine Maksimijana, pod upravom Faustina; u Lambesi u Numidiji, 30. travnja, Marijan (Marian), ovdje je navedeno samo da je preživio Decijeve progone, te mučeništvo podnio nakon njih; u Auxerre 5. svibnja, Jovinijan (Jovinian); u Egiptu 18. svibnja, Dioskor (Dioscorus); u Pozziuoli, u Campani, 19. rujna Deziderije (Desiderius), pod Dioklecijanovim progonom; u Venosi u Apuliji, Fortunat (Fortunatus) i Septim (Septimus), 24. listopada, za vladavine cara Dioklecijana, pod upravom prokuratora

⁹ Usp. D. KNIEWALD, *Liturgika*, Zagreb, 1937., 290.

¹⁰ JUSTIN, *Prva apologija*, Split, 2012., 105.

¹¹ Usp. M. RIGHETTI, *Manuale di storia liturgica*, IV, 377.

Magdelijana; u Rimu, 12. prosinca, Sinezije (Synesius), zaređen za lektora za pontifikata pape Siksta VI. nakon što je mnoge obratio Kristu, iz čega možemo zaključiti da su se neki lektori bavili propovijedanjem i misionarskim radom, podnio mučeništvo za vrijeme cara Aurelija.¹² Važeći *Rimski Martirologij* iz 2004. godine donosi nešto manji broj lektora i to uglavnom ista imena kao prethodni, ali su datumi slavlja ispravljani. U njemu se nalazi sljedeći popis lektora: 12. siječnja, Eutropije; u Siriji, 6. veljače, Mocije (Mocius); 12. veljače, Feliks (Felix); 4. travnja Teodul (Theodulus); 7. travnja, Serapion i Amon (Ammon); u Trentu, 29. svibnja, Martirij (Martyrius); u Kartagi, 7. rujna Deziderije (Desiderius); u Galiji, Viator, 21. listopada.¹³

Jedna mjesna crkva imala je više lektora, a za to imamo i dokaz iz razgovora svetog Poliona (304.) iz Cibala s gradskim upraviteljem Probom. Na pitanje čime se on bavi, odgovorio je kako je predstojnik lektora, odnosno, onih koji puku čitaju riječ.¹⁴ Budući da je ova služba zahtijevala i određeno obrazovanje, ona se smatrala prilazom višim redovima, odnosno početkom puta prema svećeništvu.¹⁵ Kako je u 4. stoljeću počeo rasti broj lektora, osnivale su se *scholae lectorum* pri mjesnim crkvama. Sveti Polion je, dakle, mogao biti predstojnikom jedne takve institucije.¹⁶

Righetti dovodi u pitanje postojanja *scholae lectorum* i smatra je vjerojatno mogućom, ali ne i dovoljno dokazivom. Što je za njega sigurno, to je da su se od kraja petog stoljeća mladi čitači okupljali oko prezbitera da bi bili poučeni u Svetom Pismu, teologiji, pa i crkvenom pjevanju.¹⁷

Ciprijan svjedoči kako su lektori u samim počecima čitali čitanja pa i evanđelje. Od vremena svetog Jeronima đakonima biva pridržano čitanje evanđelja, a od 6. stoljeća subđakoni preuzimaju čitanja.¹⁸ Na Istoku se prvi puta spominje da đakon čita evanđelje u *Apostolskim konstitucijama* (380.). To pravilo je kasnije postalo ustaljeno jer se čitanje evanđelja povjeravalo prvom najkvalificiranijem službeniku nakon

¹² Usp. *The Roman martyrology in which are to be found the eulogies of the saints and blessed approved by the Sacred congregation of rites up to 1961, An English Translation from the Fourth Edition after the Typical Edition (1956) approved by the Pope Benedict XV (1922), edited by J. B. O'Connell*, Westminster-Maryland, 1962., 8-9., 33., 61., 67., 85., 87., 100., 204-205., 232., 269.

¹³ Usp. *Martyrologium Romanum ex decreto Sacrosancti oecumenici concilii Vaticani II instauratum auctoritate Ioannis Paulis PP. II promulgatum*, Editio altera, Typis Vaticanis, 2004., 95., 136., 146., 219., 224., 310., 501., 583.

¹⁴ Usp. Z. PAŽIN, *Liturgijska sakramentologija*, 254.

¹⁵ Usp. H. JEDIN (ur.), *Velika povijest crkve. Crkva carstva poslije Konstantina Velikog*, II, Zagreb, 1995., 258.

¹⁶ Usp. Lektorat u: *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, Zagreb, A. BADURINA, 1979., str. 376.

¹⁷ Usp. M. RIGHETTI, *Manuale di storia liturgica*, IV, 379.

¹⁸ Usp. Z. PAŽIN, *Liturgijska sakramentologija*, 254.

celebranta. Na Rimskom koncilu u 7. stoljeću donijeta je konačna odluka da evanđelje naviješta đakon, a čitanja subđakon.¹⁹

U doba kada je đakon preuzeo čitanje evanđelja na liturgijskom sastanku, razlikovalo bi se mjesto s kojeg bi se naviještalo evanđelje, a s kojeg čitanje. Lektor bi čitanja Staroga i Novoga zavjeta navješćivao s nižeg mjesta na ambonu, dok bi đakon proglasio evanđelje s uzvišenijeg. Razlika je bila i u tome što je đakon prije evanđelja imao uvodne formule (Mir svima i aleluja), dok bi lektor svoje čitanje započeo s *Tade legei o Kyrios*.²⁰

Nakon što subđakon preuzima čitanja, lektorat gubi na važnosti, a mladići koji su do sada bili *schola lectorum* postaju *schola cantorum*.²¹ Nije ni čudno što se dogodio ovaj prijelaz čitača u pjevački zbor, jer se glasno i razgovjetno čitanje približava glazbenoj intonaciji. O pjevanju lektora svjedoči nam jedan nadgrobni natpis iz Bitinije (2. ili 3. stoljeće) na kojem piše da je mladić od 18 godina razveseljavao Božji narod čitanjem i pjevanjem psalama.²² Prema svetome Augustinu i svetom Atanaziju, lektor je pored čitanja sam pjevao psalam na liturgijskom skupu, a narod je prihvaćao pjevanje tako što je kao antifonu ponavljao određeni dio psalma.²³

Osim toga, Augustin nam svjedoči da je lektor pjevao također dijelove mise i časoslova. Svakako, može se pretpostaviti da nisu svi lektori bili sposobni za službu pjevača. Pored toga valja naglasiti da se u to vrijeme nije rabilo klasično pjevanje nego neka vrsta kantilacije s melodijskim završetcima.²⁴ Tako lektorat biva pribrojan nižim redovima i postaje isključivo stepenica na putu prema svećeništvu.²⁵ Gelineau naglašava da se obveza o primanju lektorata, a tako i svih nižih redova od strane svećeničkih kandidata pojavila u 9. stoljeću i da su za ovakav postupak zaslužni krivotvoreni dekretali Pseudo-Izidora.²⁶

¹⁹ Usp. M. RIGHETTI, *Manuale di storia liturgica*, IV, 379.

²⁰ Usp. Л. МИРКОВИЋ, *Православна литургија или наука о богослужењу Православне Источне Цркве*, I, 65.

²¹ Usp. Z. PAŽIN, *Liturgijska sakramentologija*, 254.

²² Usp. M. RIGHETTI, *Manuale di storia liturgica*, IV, 380.

²³ Usp. A. G. MARTIMORT, R. BÉRAUDY, B. BOTTE, N. M. DENIS-BOULET, B. CAPELLE, A. CHAVASSE, I. H. DALMAIS, B. DARRAGON, P. M. GY, P. JOUNEL, A. NOCENT, A. M. ROGUET, O. ROUSSEAU, P. SALMON, *L' Eglise en priere, Introduction a la Liturgie*, Pariz, Tout, Rim, New York, 1961., 126.

²⁴ Usp. M. RIGHETTI, *Manuale di storia liturgica*, IV, 380.

²⁵ Usp. Z. PAŽIN, *Liturgijska sakramentologija*, 254.

²⁶ Usp. J. GELINEAU, L. della TORRE, J. PATINO, F. SOTTOCORNOLA, *Pastoralna teologija liturgijskih slavja*, Zagreb, 1973., 470.

U 9. i 10. stoljeću mnogi pape započinju svoju svećeničku naobrazbu u sjemeništu i školi koje je osnovao lateranski patrijarh u Rimu. Tada, ali već i od 546. godine potrebno je za stupanj lektora imati *legitima actas*, odnosno ispuniti određene uvjete, koje je ustanovio car Justinijan, a to su: osamnaesta godina života i primljena tonzura. Pored toga, kandidat je morao pokazati i svoje čitačke vještine.²⁷

Dokument *Statutis Ecclesiae antiquis* iz 6. stoljeća prikazuje kratke upute za postavljanje lektora. Donosimo pregled obreda i molitvu ređenja, odnosno postavljanja u službu. Iz priloženoga teksta možemo zaključiti da se ne radi o ređenju u pravom smislu te da nema polaganja ruku, nego je riječ o postavljanju u crkvenu službu.²⁸ Bitno je zbog toga napomenuti da *Apostolske konstitucije* poznaju polaganje ruku nad lektorom pri ređenju, ali ono na Zapadu nije zaživjelo, nego je ostalo pridržano višim redovima.²⁹

Onaj koji treba biti postavljen u ovu službu biva opomenut pred narodom od biskupa na pošteno i pobožno življenje, te na savjesno vršenje dodijeljene službe. Potom mu biskup pruža knjigu liturgijskih čitanja uz sljedeće riječi.³⁰

„Accipe et esto verbi Dei relator, habiturus, fideliter et utiliter si impleveris officium, partem cum his, qui verbum Dei ministraverunt.”³¹

Primi Božju Riječ i budi njezin navjestitelj, budeš li vjerno i marljivo vršio svoju službu imat ćeš udjela s onima koji služe Riječi Božjoj.³²

Služba lektora na kršćanskom Istoku nosila je puno više obveza. Sam je čitač bio i poslužitelj kod oltara, odnosno ministrant. To možemo pripisati i tome što se akolitska služba na Istoku nije razvila.³³ Tako se pored čitanja Svetoga Pisma na liturgiji lektoru pripisuje i zadaća pisara, tumača Pisma, te predvođenja liturgijskog pjevanja. U nekim

²⁷ Usp. M. RIGHETTI, *Manuale di storia liturgica*, IV, 379.

²⁸ Usp. H. DENZINGER, *Enchiridion symbolorum*, Freiburg, 1943., 73.

²⁹ Usp. H. JEDIN (ur.), *Velika povijest crkve. Crkva carstva poslije Konstantina Velikog*, II, 270.

³⁰ Usp. H. DENZINGER, *Enchiridion symbolorum*, 73.

³¹ Usp. *Isto*, 73.

³² Prijevod autora

³³ Usp. M. RIGHETTI, *Manuale di storia liturgica* IV, 384.

mjesnim Crkvama bili su učitelji katekumena, a negdje im je bilo dopušteno i propovijedanje. Šimun Solunski navodi još neke dužnosti lektora, a to su: paljenje svijeća, priprema žeravice za kadionicu, nošenje svijeća pred svetim darovima u procesiji, te donošenje prosfora i tople vode. Osim toga imao je i sakristansku službu – brinuo se o čistoći crkve.³⁴

1.2. Akolitat

Naziv akolitat, odnosno akolit, grčkog je podrijetla - *acolythos*. U latinskoj Crkvi koristi se i prevedeni izraz *sequens* što znači onaj koji slijedi, te je tako naziv identičan grčkom izvorniku.³⁵ Ova se služba zapravo na Istoku nikada nije ni razvila, dok je na Zapadu, a osobito u Rimu stekla veliki ugled.³⁶

Samo ime ovoga poslužitelja označuje specifičnost njegove službe. Akolit nije imao nikakvu autonomnu funkciju u liturgiji, nego je bio podređen subđakonu i đakonu, te je služio kao njihova pomoć. Valja naglasiti da još od apostolskih vremena akolit nije imao izravan pristup svećeniku za vrijeme mise, to je činio đakon. Kako se misa razvijala i bivala složenija, tako su subđakoni i akoliti postavljeni da bi podijelili službe s đakonima i olakšali im služenje. Točno vrijeme i mjesto nastanka ove službe nije nam poznato. Koncem 2. stoljeća spominju se u *Liber pontificalis* pape Viktora, a već polovicom 3. stoljeća iz pisma pape Kornelija Fabijanu Antiohijskom saznajemo da u Rimu ima 42 akolita. Po tomu možemo pretpostaviti da je vjerojatno mjesto nastanka ove službe Rim, a broj 42 dolazi od toga što je za svaku od 7 titularnih crkava u Rimu bilo određeno po 6 akolita.³⁷ Mirković navodi kako službu akolita spominje Tertulijan u djelu *De praescriptione haereticorum* (O propisima za heretike), Ciprijan u svojoj 7. poslanici, te Euzebije u *De vita Constantini* (O Konstantinovu životu) koji navodi da su akoliti i to više njih, služili kao pratnja biskupima na Nicejskom saboru 325. godine.³⁸ Righetti spominje da su akoliti bili zaduženi i za vršenje više administrativnih poslova. Tako su nam Tertulijan i Ciprijan izvori za postojanje ove službe i u Kartagi. Prvi

³⁴ Usp. Л. МИРКОВИЋ, *Православна литургија или наука о богослужењу Православне Источне Цркве*, 65.

³⁵ Usp. M. RIGHETTI, *Manuale di storia liturgica*, IV, 382.

³⁶ Usp. H. JEDIN (ur.), *Velika povijest Crkve. Crkva carstva poslije Konstantina Velikog*, II, 259.

³⁷ Usp. M. RIGHETTI, *Manuale di storia liturgica*, IV, 382.

³⁸ Usp. Л. МИРКОВИЋ, *Православна литургија или наука о богослужењу Православне Источне Цркве*, I, 71.

spomen ove službe u Galiji nalazi se na jednom epitafu na grobu akolita Deziderija koji je umro u Lionu 517. godine.³⁹

Dokument iz 6. stoljeća, *Statutis Ecclesiae antiquis*, navodi akolite koje zareduje, ali pri tom ne donosi nikakve molitve za postavljanje u ovu službu. Ovdje se nalaze samo kratke upute i opis obreda. Kandidat se prvo ispituje o njegovu životu te je li pogodan i sposoban za ovu službu. Od arhidakona budući akolit prima svijećnjak sa svijećom i daje mu se na znanje da će imati paliti svjetla u crkvi. Također prima i praznu ampulicu u kojoj se donosi vino na euharistijskom skupu, a time je naznačena njegova poslužiteljska djelatnost kod oltara.⁴⁰ Valja napomenuti da i prije ovoga dokumenta, papa Gelazije I. naglašava kako je ređenje akolita, kao i subdakona, pridržano biskupu, ali se ipak u iznimnim slučajevima dopušta i prezbiteru.⁴¹

U trećem stoljeću donose se odredbe o tome tko je sposoban primiti klerički stalež, što se odnosi na akolitat, kao i na ostale crkvene službe. To je vrijedilo za one koji su već jednom morali obavljati javnu crkvenu pokoru, te također za one koji su kršteni kao teški bolesnici, pa su potom ozdravili. Kršteni u bolesničkoj postelji smatrani su kukavicama u ispovijedanju vjere, pa stoga nisu mogli primiti navedene službe. Samokastracija je također smatrana zaprekom za primanje crkvenih službi.⁴²

Od samih početaka akolitske službe ona je vezana isključivo za euharistiju. Najvjerojatnije je prva zadaća akolita bila nositi *fermentum* (posvećeni komadić hostije) u titularne rimske crkve. Taj bi komadić hostije onda svećenik pod misom stavljao u kalež, a ona je označavala jedinstvo s rimskim biskupom. U to je doba bilo posve razumljivo da svaku euharistiju predslavi biskup, ali kako je Rim bio velik, papa je odredio pojedine svećenike da predsjedaju euharistijom u 7 titularnih crkava i da tamo borave. Tako je ovaj *fermentum* bio znak jedinstva tih svećenika s rimskim biskupom te znak da i oni slave istu euharistiju kao i papa. U pismu Decenciju tu službu opisuje papa Inocent 416. godine ovim riječima: „Prezbiter i (u titulima) koji nedjeljom zbog povjerenog im puka ne mogu k nama doći (slaviti euharistiju) *fermentum* koji smo mi posvetili (confectum - načinili) primaju od akolita da se ne bi u pričesti osjećali ni malo odijeljeni od nas.“⁴³ Tako je pri dostavljanju djelića euharistijskog kruha podnio

³⁹ Usp. M. RIGHETTI, *Manuale di storia liturgica*, IV, 383.

⁴⁰ Usp. H. DENZINGER, *Enchiridion symbolorum*, 73.

⁴¹ Usp. H. JEDIN (ur.), *Velika povijest Crkve. Crkva carstva poslije Konstantina Velikog*, II, 270.

⁴² Usp. H. JEDIN (ur.), *Velika povijest Crkve. Uvod u crkvenu povijest*, I, 381.

⁴³ Navedeno prema: Z. PAŽIN, *Liturgijska sakramentologija*, 260-261.

mučeničku smrt i sveti Tarzicije kojega spominje papa Damaz.⁴⁴ On je također i jedini akolit uveden u prethodni *Rimski martirologij*. Svoje mučeništvo podnio je u Rimu 15. kolovoza 257. na Via Apia.⁴⁵ Zanimljivo je da važeći *Pontifikal* ne spominje Tarzicija kao akolita, ali opisuje njegovu službu koja je akolitska, te donosi iste podatke kao *Martirologij* prije liturgijske reforme.⁴⁶

U Rimu su se akoliti dijelili na tri razreda: *palatini* – oni koji su služili papi, *stacionari* – oni koji su posluživali u bogoslužju kada se ono u Rimu kada slavilo po postajama, te *regionarci* – oni koji su služili đakonima u ostalim dijelovima Rima. Služba akolita je bila raznovrsna. Tako im je zadaća bila držati pliticu dok se narod pričješćivao, a jednako tako i zlatnu ili srebrnu cjevčicu ako su se svi pričješćivali pod obje prilike. Pored toga nosili su knjige koje su bile potrebne biskupima.⁴⁷

U srednjem vijeku akoliti bi na misi po rukama đakona dobili euharistijski kruh, a on bi bio položen u lanene torbice. Njihova je zadaća bila odnijeti taj kruh prezbiterima i biskupima koji bi ga lomili i pričješćivali vjernike. Osim toga, akoliti bi u ophodu nosili sedam zapaljenih svijeća pred papom, a dužnost im je bila i primati darove vjernika koje bi oni donosili na misu. Od 7. stoljeća akoliti su bili zaduženi nositi sveto ulje kada bi papa išao krizmati po drugim crkvama, a navodi se i da su nekada oni nad krštenicima molili otkletne molitve. Gelazijev sakramentar nam svjedoči kako su pri krštenju djece akoliti pjevali ispovijest vjere umjesto krštenika, a ako bi na vazmenom bdijenju bilo previše ljudi za krstiti, onda bi oni i za to bili ovlašteni.⁴⁸

U 10. stoljeću sakrament svetoga reda prolazi kroz promjene. Nakon karolinške reforme ostaju od nižih redova samo subđakonat i akolitat, a negdje umjesto akolitata lektorat. Bez obzira na to, u knjigama se i dalje spominje sedam redova, ali se ovi niži smatraju samo prijelaznim stupnjevima prema prezbiteratu. Svjedočanstvo o ovakvom shvaćanju nižih redova daje nam papa Leon VIII. koji je kao laik 963. godine izabran za papu, a ovu ljestvicu od sedam redova prelazi za samo nekoliko dana.⁴⁹

⁴⁴ Usp. M. RIGHETTI, *Manuale di storia liturgica*, IV, 383.

⁴⁵ Usp. *The Roman martyrology in which are to be found the eulogies of the saints and blessed approved by the Sacred congregation of rites up to 1961, An English Translation from the Fourth Edition after the Typical Edition (1956) approved by the Pope Benedict XV (1922), edited by J. B. O'Connell*, Westminster-Maryland, 1962., 172.

⁴⁶ Usp. *Martyrologium Romanum*, 2004., 454.

⁴⁷ Usp. M. PAJIĆ, *Crkveni obredi i kršćanski običaji*, Sarajevo, 1892., 14-15.

⁴⁸ Usp. Z. PAŽIN, *Liturgijska sakramentologija*, 261.

⁴⁹ Usp. H. JEDIN (ur.), *Velika povijest Crkve. Od crkvenoga ranog srednjeg vijeka do grgurovske reforme*, III/1, Zagreb, 2001., 339.

Nestajanjem drugih nižih redova, akolit spontano preuzima i njihove službe. Akolitat se održao isključivo zbog toga, jer je uvijek bilo potrebno da netko služi kod oltara. Na samom kraju nestaje i on, a akolitske službe i njihovu ulogu preuzimaju u biskupskoj liturgiji drugi klerici, a na ostalim župnim slavljinama laici, uglavnom dječaci, te tako nastaje današnja služba ministranta.⁵⁰

2. Lektorat i akolitat nakon Tridentskog sabora

Tridentski sabor navodi kako je od samoga početka u Crkvi postojalo sedam redova: biskupstvo, prezbiterat, đakonat, subđakonat u višem redu te, akolitat, egzorcistat, lektorat i ostijarijat u nižem. Sabor ističe da su ovi redovi tako raspoređeni da onaj koji je primio kleričku tonsuru može napredovati od nižeg prema višem stupnju. Iz ovoga vidimo, kako su lektorat i akolitat, kao i drugi niži redovi, postali i kroz stoljeća ostali samo prijelazni stupnjevi prema prezbiteratu.⁵¹

Zakonik kanonskog prava iz 1917. godine dopušta ređenje kandidata za niže redove u sve nedjelje i svetkovine drugog stupnja, ali obred mora biti izvršen ujutro. Također, naglašeno je da se između podjeljivanja pojedinih redova mora načiniti vremenski razmak kako bi se kandidat vježbao u svojoj službi. Mjesnom ordinariju je bilo pripušteno da odredi vremenski razmak između prve tonsure i ostiarijata, odnosno između pojedinih nižih redova, ali se akolit nije smio zaređiti za subđakona ako prije toga nije u svojoj službi proboravio godinu dana, subđakon za đakona i đakon za svećenika barem tri mjeseca. Ovaj propis nije imao učinka ako je po biskupovom sudu postojala nužda ili korist Crkve. U istome danu je bila zabranjena podjela višeg i nižeg reda. Mjesto podjele redova mogla je biti bilo koja crkva ili bogomolja.⁵² Točnije vrijeme podjele lektorata ustanovljeno je u *Rimskom pontifikalu* iz 1962. godine gdje se za taj obred određuje kvatrena subota.⁵³ Tridentski sabor je imao izrazitu želju da barem

⁵⁰ Usp. M. RIGHETTI, *Manuale di storia liturgica*, IV, 384.

⁵¹ Usp. TRIDENTSKI SABOR, Učenje i kanoni o sakramentu svetog reda, u: H. DENZINGER, P. HÜNERMANN (ur.), *Zbirka sažetaka vjerovanja, definicija i izjava o vjeri i čudoređu*, Đakovo, 2002., br. 1764.

⁵² Usp. *Kodeks kanonskog prava, uređen po odredbi svetog oca pape Pija X. proglašen po nalogu pape Benedikta XV.*, Zagreb, 2007., kann. 949., 978., 1006., 1009.

⁵³ Usp. Z. PAŽIN, *Liturgijska sakramentologija*, 255.

u katedralnim crkvama bude obnovljena liturgijska služba akolita, tako da ti klerici budu regularno zaređeni, ali to nikada nije ostvareno.⁵⁴

2.1. Ređenje lektora prema *Pontificale Romanum 1595-1596. (1962.)*

Ovdje donosimo opis obreda ređenja lektora prema Pontifikalu koji se koristio do liturgijske obnove nakon Drugog vatikanskog sabora. Predložene molitve i tekstovi su identični u svim prijesaborskim izdanjima, pa zbog lakše čitljivosti ovdje koristimo izdanje Rimskoga pontifikala iz 1962. godine.

Lektor se redi pod svetom misom. Biskupu koji sjedi na svojem mjestu ili na faldistoriju (sjedalu), s mitrom na glavi, na strani poslanice, a pristupaju oni koji su već primili ostijarijat. Prvo se pjeva gradual, a ako se ovaj obred odvija u duhovskoj osmini, onda se prvo Aleluja. Dok se spomenuti dijelovi pjevaju, biskup ih u isto vrijeme čita. Nakon toga, biskup okrenut prema oltaru i bez mitre čita drugu zbornu molitvu. Za vrijeme drugoga čitanja, biskup se nalazi na svojem mjestu te i sam čita dotični svetopisamski odlomak. Poslije čitanja biskup se upućuje k faldistoriju koji je smješten ispred oltara, a arhidakon pozove kandidate za primanje ove službe riječima: *Neka pristupe oni koji imaju biti zaređeni za službu lektora*, te ih biskupski notar proziva poimence. Oni pristupe, te kleknu pred biskupa držeći svijeće u rukama. Potom ih biskup opomene sljedećim riječima.⁵⁵

„Electi, filii carissimi, ut sitis lectores in domo Dei nostri, officium vestrum agnoscite et implete. Potens est enim Deus, ut augeat vobis gratiam perfectionis aeternae. Lectorem si quidem oportet legere ea quae (vel ei qui) praedicat, et lectiones cantare, et benedicere panem et omnes fructus novos. Studete igitur verba Dei, videlicet lectiones sacras, distincte et aperte, ad intelligentiam et aedificationem fidelium, absque omni mendacio falsitatis proferre; ne veritas divinarum lectionum incuria vestra ad instructionem audientium corrumpatur. Quod autem ore legitis, corde credatis adque opere compleatis; quatenus auditores vestros, verbo pariter et exepmlo vestro, docere possitis. Ideoque, dum legitis, in

⁵⁴ Usp. M. RIGHETTI, *Manuale di storia liturgica*, IV, 384.

⁵⁵ Usp. *Pontificale Romanum. Pars prima, Editio Typica*, Typis polyglottis Vaticanis, 1962., 21.

alto loco Ecclesiae stetis, ut ab omnibus audiamini et videamini, figurantes positione corporali, vos in alto virtutum gradu debere conversari; quatenus cunctis, a quibus audimini et videmini, caelestis vitae formam praebeatis. Quod in vobis Deus impleat per gratiam suam.⁵⁶

U navedenom nagovoru biskup potiče kandidate da što bolje upoznaju i što revnije vrše svoju službu. Upućuje ih u ono što će imati vršiti kod svete službe, a to je: čitanje i pjevanje Božje Riječi, te blagoslov kruha i novih plodova.⁵⁷ Ova je činjenica da lektor ima ovlast blagoslivljati kruh i nove plodove, za to doba neuobičajena, jer su samo svećenici i đakoni imali ovlast za te liturgijske čine.⁵⁸ *Rimski obrednik* iz godine 1888. izdan u Budimpešti, a za potrebe Kaločke nadbiskupije, ne predviđa lektora kao izvršitelja navedenih blagoslova. Ipak, zanimljivo je da se ova dva blagoslova nalaze jedan kraj drugog u dijelu blagoslova jela o Uskrsu,⁵⁹ dok isti obrednik izdan u Zagrebu 1929. godine uopće ne sadrži navedene blagoslove.⁶⁰

Nakon svečanog nagovora biskup potiče kandidate na proučavanje Svetoga Pisma, te da ga ispravno tumače puku. Kao bitnu zadaću za vršenje ove službe možemo istaknuti i dio biskupovog nagovora gdje on veli da ono što lektori čitaju, vjeruju svojim srcima, te vjernicima pored usmenog navještaja svjedoče vjeru svojim djelima za koja snagu crpe iz Svetih tekstova. Na samom kraju nagovora budući lektori bivaju opomenuti po pitanju dostojanstvenog vladanja pri vršenju svoje službe. Potom biskup pruža knjigu čitačima uz ove riječi:⁶¹

„Accipite et estote verbi Dei relatores, habituri, si fideliter et utiliter impleveritis officium vestrum, partem cum iis, qui verbum Dei bene administraverunt ab initio.“⁶²

⁵⁶ *Pontificale Romanum*, 1962., 21.

⁵⁷ Usp. *Isto*, 21.

⁵⁸ Usp. Z. PAŽIN, *Liturgijska sakramentologija*, 255.

⁵⁹ Usp. *Rituale Romanum, Pauli V. Pontificis Maximi jussum editum et a Benedicto XIV. auctum et castigatum cui ad usum cleri provinciae Colocensis*, Typis societatis „Atheneum“ nuncupatae, Budimpešta, 1888., 210., 215-216.

⁶⁰ *Rimski obrednik izdan po naredbi pape Pavla V. i pregledan brižljivošću drugih papa a oblašću svetoga g. n. pape Pija XI. udešen prema zborniku kanonskoga prava. Po tipskom izdanju rimskom*, Zagreb, 1929.

⁶¹ Usp. *Pontificale Romanum*, 1962., 21.

⁶² *Isto*, 22.

Primate, i budite navjesticitelji Božje Riječi imajući udjela s onima koji od početka služe Božjoj Riječi, ako budete vjerno i marljivo vršili svoju službu.⁶³

Dok biskup čita navedeni tekst oni se dotiču knjige desnom rukom. Nakon toga kleknu, a biskup s mitrom na glavi moli sljedeću molitvu:⁶⁴

„Oremus, fratres carissimi, Deum Patrem omnipotentem, ut super hos famulos suos, quos in ordinem lectorum dignatur assumere, benedictionem suam clementer effundat, quatenus distincte legant, quae in ecclesia Dei legenda sunt, et eadem operibus impleant. Per Dominum nostrum Iesum Christum.”⁶⁵

„Pomolimo se, predraga braćo, Bogu Ocu svemogućemu, da ove svoje sluge, koje si se udostojao primiti u red lektorata, obilno ispuni svojim blagoslovom, da razumiju ono što se u Crkvi Božjoj čita i to djelima potkrijepe. Po Gospodinu našem Isusu Kristu.”⁶⁶

Zatim, biskup okrenut prema oltaru poziva na tihu molitvu, pri čemu svi kleče, a potom se okreće prema ređenicima i izriče ovu molitvu:⁶⁷

„Oremus. Domine, sancte Pater, omnipotens aeterne Deus, benedicere dignare hos famulos tuos in officio lectorum, ut assiduitate lectionum instructi sint atque ordinati, et agenda dicant, et dicta opere impleant, ut in utroque sanctae Ecclesiae exemplo sanctitatis suae consulant. Per Dominum nostrum Iesum Christum.”⁶⁸

⁶³ Prijevod autora

⁶⁴ Usp. *Pontificale Romanum*, 1962., 22.

⁶⁵ *Isto*, 22.

⁶⁶ Prijevod autora

⁶⁷ Usp. *Pontificale Romanum*, 1962., 22.

⁶⁸ *Isto*, 22.

„Pomolimo se. Gospodine sveti Oče, svemogući vječni Bože, udostoj se blagosloviti ove tvoje sluge u službi lektora; da brižno budu upućeni u čitanja i zaređeni; da živeći navještaju (Riječ) i navješteno provode u djela, te u svetoj Crkvi primjer svoje svetosti razmatraju. Po Gospodinu našem Isusu Kristu.“⁶⁹

Ovaj se red shvaćao jako formalistički, a to nam dokazuju i misali prije 1962. godine. U njima, među prethodnim napomenama stoji da lektor, odjeven u roketu, ima pravo čitati ili pjevati poslanicu, samo u slučaju ako subđakon ili đakon ne poslužuju kod mise. Već misal iz 1962. godine donosi neodređenije upute o osobi koja pjeva ili navješta Božju Riječ. Koristi se izraz *ministrans* - službenik, dok se lektor, pa tako ni odsutnost subđakona i đakona u liturgiji ne spominju, te više to nije uvjet kako bi služba bila dopuštena. Ovdje se nalazi početak toga da laici preuzimaju zadaće koje po naravi pripadaju postavljenim službenicima. Formalnost lektorata očita je i iz toga što se on podjeljivao zajedno s ostijarijatom.⁷⁰

2.2. Ređenje akolita prema Pontificale Romanum 1595-1596.(1962.)

Napomene prije samoga čina postavljanja akolita navode da je potrebno pripremiti sljedeće stvari: svijećnjake s neupaljenim svijećama, te praznu ampulicu za vino i ciborij. Tekst daljnjih uputa za ovaj obred identičan je onome za ređenje lektora, jedino se razlikuje u tome što se prvo pjeva treći gradual ili aleluja ako se ovo odvija u Duhovskoj osmini, a samo ređenje se obavlja nakon pročitanoeg trećeg čitanja. Tada arhiđakon poziva zaređene egzorciste da pristupe biskupu, riječima: Neka pristupe oni koji imaju biti zaređeni za službu akolita. Zatim ih notar proziva poimence, a oni sa svijećom u desnoj ruci pristupaju i kleče pred biskupom. Tada zareditelj održi ovaj nagovor upućen ređenima:⁷¹

„Suscepturi, filii carissimi, officium acolythorum, pensate quod suscipitis. Acolythum etenim oportet ceroferarium ferre, luminaria ecclesiae accendere, vinum et aquam ad Eucharistiam ministrare. Studete igitur susceptum officium

⁶⁹ Prijevod autora

⁷⁰ Usp. Z. PAŽIN, *Liturgijska sakramentologija*, 255.

⁷¹ Usp. *Pontificale Romanum*, 1962., 25.

digne implere. Non enim Deo placere poteritis, si, lucem Deo manibus praeferentes, operibus tenebrarum inserviat, et per hoc aliis exempla perfidiae praebeatis. Sed sicut Veritas dicit: Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in caelis est. Et sicut Apostolus Paulus ait: In medio nationis pravae, et perversae lucete sicut luminaria in mundo, verbum vitae continentes. Sint ergo lumbi vestri praecincti, et lucernae ardentes in manibus vestris, ut filii lucis sitis. Abiciatis opera tenebrarum, et induamini arma lucis. Eratis enim aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino. Ut filii lucis ambulate. Quae sit vero ista lux, quam tantopere inculcat Apostolus, ipse demonstrat, subdens: Fructus enim lucis est, in omni bonitate, et iustitia, et veritate. Estote igitur solliciti, in omni iustitia, bonitate et veritate, ut vos, et alios, et Dei Ecclesiam illuminetis. Tunc etenim in Dei sacrificio digne vinum suggeretis et aquam, si vos ipsi Deo sacrificium, per castam vitam et bona opera, oblatis fueritis. Quod vobis Dominus concedat per misericordiam suam.⁷²

U navedenom tekstu zareditelj potiče ređenike da promisle o službi koju primaju. Tako navodi koje su dužnosti akolita: paliti crkvenu rasvjetu, nositi svijećnjake, posluživati vino i vodu pri slavljenju svete euharistije. Poziva ih na dostojno obavljanje službe kako bi omiljeli Bogu i to ne samo službom kod oltara i u crkvi, nego i svojim doličnim i svetim vladanjem. Ovdje Pontifikal dijelom koristi citat teksta poslanice svetoga Pavla Filipljanima: „Sve činite bez mrmljanja i oklijevanja da budete besprijekorni i čisti, djeca Božja neporočna posred poroda izopačena i lukava u kojem svijetlite kao svjetlila u svijetu držeći riječ Života meni na ponos za Dan Kristov, što nisam zaludu trčao niti se zaludu trudio.“ (Fil 2, 14-17), a s njime povezuje tekst Lukina evanđelja: „Neka vam bokovi budu opasani i svjetiljke upaljene.“ (Lk 12, 35), te zaokružuje tekstom poslanice Rimljanima: „Odložimo dakle djela tame i zaodjenimo se oružjem svjetlosti.“ (Rim 13, 12). Potom biskup ponovno opominje ređenike o pristojnom i svetom životu i njihovoj službi. Po završenom nagovoru zareditelj predaje svijećnjak s neupaljenom svijećom ređennicima, a oni ga se dotiču desnom rukom, a na isti način i prazne ampulice uz riječi:⁷³

⁷² *Pontificale Romanum*, 1962., 25-26.

⁷³ Usp. *Pontificale Romanum*, 1962., 25-26.

„Accipite ceroferarium cum cereo, et sciatis vos ad accendenda ecclesiae luminaria mancipari, in nomine Domini.“⁷⁴

Primate svijećnjak sa svijećom i neka vam je znano da pri ulazu u crkvu trebate paliti rasvjetu u ime Gospodnje.⁷⁵

„Accipite urceolum, ad suggerendum vinum et aquam in Eucharistiam sanguinis Christi, in nomine Domini.“⁷⁶

Primate ampulice za donošenje vina i vode u Euharistiji Krvi Kristove, u ime Gospodnje.⁷⁷

Na to ređenici odgovaraju s „Amen“, te kleknu, a biskup s mitrom na glavi čita sljedeću molitvu:⁷⁸

„Deum Patrem omnipotentem, fratres carissimi, suppliciter deprecemur, ut hos famulos suos benedicere dignetur in ordine acolythorum: quatenus, lumen visibile manibus praeferentes, lumen quoque spirituale moribus praebeant, adiuvente Domino nostro Iesu Christo: Qui cum eo et Spiritu Sancto vivit et regnat Deus, per omnia saecula saeculorum.“⁷⁹

„Predraga braćo, Boga Oca svemogućega, ponizno molimo da se udostoji blagosloviti ove svoje sluge u redu akolita: kao što svojim rukama nose vidljivo svjetlo, neka svojim djelima pokazuju duhovno svjetlo s pomoću Gospodina

⁷⁴ *Isto*, 26.

⁷⁵ Prijevod autora

⁷⁶ *Pontificale Romanum*, 1962., 26.

⁷⁷ Prijevod autora

⁷⁸ Usp. *Pontificale Romanum*, 1962., 26.

⁷⁹ *Isto*, 26.

našega Isusa Krista, koji s tobom i Duhom Svetim živi i kraljuje Bog, po sve vijeke vjekova.“⁸⁰

Dovršivši molitve biskup se okreće bez mitre na glavi prema oltaru i poziva na molitvu. Potom okrenut prema klečećim ređenima, čita još tri propisane molitve.⁸¹

„Oremus. Domine, sancte Pater, omnipotens aeterne Deus, qui per Iesum Christum Filium tuum, Dominum nostrum, et Apostolos eius in hunc mundum lumen claritatis tuae misisti, quique, ut mortis nostrae antiquum aboleret chirographum, gloriosissimae illum crucis vexillo affigi ac sanguinem et aquam ex latere illius pro salute generis humani effluere voluisti, benedicere dignare hos famulos tuos in officium acolythorum; ut ad accendendum lumen ecclesiae tuae, et ad suggerendum vinum et aquam ad conficiendum sanguinem Christi filii tui in offerenda Eucharistia, sanctis altaribus tuis fideliter subministrent. Accende, Domine, mentes eorum, et corda, ad amorem gratiae tuae, ut, illuminati vultu splendoris tui, fideliter tibi in sancta Ecclesia deserviant. Per eundem Christum Dominum nostrum.“⁸²

„Gospodine sveti Oče, svemogući vječni Bože, koji si po Isusu Kristu, Sinu tvomu, Gospodinu našem i apostolima njegovim u ovome svijetu rasposlao svjetlo svoje jasnoće da raskida zadužnicu naše smrti pribivši sebe na preslavni barjak križa i krvlju i vodom iz boka njegovog za spas ljudskog roda udostojao se izliti na svakoga, udostoj se blagosloviti ove tvoje sluge u službi akolita; da bi palili svjetla tvoje crkve, u donošenju vina i vode da postanu krv Krista, Sina tvoga u prikazanju Euharistije i da što vjernije služe tvom svetom oltaru. Zapali, Gospodine razum njihov i srca ljubavlju prema tvojoj milosti i da prosvijetljeni sjajem lica tvoga vjernije tebi u svetoj Crkvi služe. Po Kristu Gospodinu našem.“⁸³

⁸⁰ Prijevod autora

⁸¹ Usp. *Pontificale Romanum*, 1962., 26.

⁸² *Isto*, 26-27.

⁸³ Prijevod autora.

„Oremus. Domine, sancte Pater, omnipotens aeterne Deus, qui ad Moysen et Aaron locutus es, ut accenderentur lucernae in tabernaculo testimonii: benedicere dignare hos famulos tuos, ut sint acolythi in Ecclesia tua. Per Christum Dominum nostrum.“⁸⁴

„Pomolimo se. Gospodine sveti Oče, svemogući vječni Bože, koji si govorio Mojsiju i Aronu da će biti upaljene svjetiljke u svetištu saveza, udostoj se blagosloviti ove tvoje sluge da budu akoliti u tvojoj Crkvi. Po Kristu Gospodinu našem.“⁸⁵

„Oremus. Omnipotens sempiterne Deus, fons lucis et origo bonitatis, qui per Iesum Christum Filium tuum, lumen verum, mundum illuminasti, eiusque passionis mysterio redemisti: benedicere dignare hos famulos tuo, quos in officium acolythorum consecramus, poscentes clementiam tuam, ut eorum mentes et lumine scientiae illustres, et pietatis tuae rore irriges; ut ita acceptum ministerium, te auxiliante, peragant, qualiter ad aeternam remunerationem pervenire mereantur. Per eundem Christum Dominum nostrum.“⁸⁶

„Pomolimo se. Svemogući vječni Bože, izvore svjetlosti i začetniče dobrote, koji si po svome Sinu, Isusu Kristu, pravim svjetlom obasjao svijet, i po otajstvu njegove muke ga otkupio, udostoj se blagosloviti ove tvoje sluge koje posvećujemo za službu akolita, da njihove duše zadobivši tvoju milost, i prosvjetlivši se tvojim znanjem, orošeni tvojom pobožnošću, jednom dođu do zaslužene vječne nagrade. Po istom Kristu Gospodinu našem.“⁸⁷

⁸⁴ *Pontificale Romanum*, 1962., 27.

⁸⁵ Prijevod autora

⁸⁶ *Pontificale Romanum*, 1962., 27.

⁸⁷ Prijevod autora.

3. Današnji ustroj lektorata i akolitata

Drugi vatikanski sabor želio je otvoriti vrata Crkve svijetu i obnoviti je. Tako je nastupio i početak liturgijske reforme koja će se prema današnjici sve više ostvarivati, ali i postavljati nove izazove. Dokumentom *Sacrosanctum concilium* iz 1962. godine Sabor je potaknuo obnovu liturgije i, što je najvažnije, aktivnije uključivanje vjernika laika u nju. Konkretno o lektoratu i akoliatu ovaj dokument ne donosi ništa ali ističe da svatko u liturgiji ima svoju ulogu i nje se treba pridržavati. Kao pravi liturgijski služitelji navedeni su i ministranti, tumači, pjevači i čitači, ali konkretnih uputa o njima nema. Upute o crkvenim služiteljima nastajale su u kasnijim dokumentima, a Sabor je odredio samo sljedeće: „U liturgijskim obredima neka svatko, bio služitelj ili vjernik, vrši svoju službu, i čini samo ono i sve ono što na nj spada prema naravi obreda i prema liturgijskim propisima.”⁸⁸

Godine 1972. Apostolskim pismom *Ministeria quaedam* papa Pavao VI. dokida niže redove te tako lektorat i akoliat postaju službe (*ministeria*). Ove službe mogu sada primiti i laici, ali prema drevnoj predaji Crkve samo muškarci. Tako lektorat i akoliat nisu više samo prijelazne službe koje primaju isključivo svećenički kandidati. Ovaj dokument oslanja se na *Sacrosanctum concilium* i naglašava da se pri obnovi liturgije treba voditi računa o što djelatnijem i potpunijem uključivanju vjernika u liturgiju.⁸⁹

Zakonik kanonskoga prava određuje da muške osobe, koje su primljene među lektore i akolite za stalno, na osnovu svoje službe nemaju pravo na plaću ili crkveno uzdržavanje. Pored toga *Zakonik* naglašava prikladnu naobrazbu ova dva služitelja kao uvjet ispravnog služenja.⁹⁰

Treća uputa o liturgiji iz 1970. godine navodi također kako žene nemaju pravo primiti lektorat ili akoliat, te kako im je zabranjeno posluživati svećenika pod liturgijskim činima. Ipak, ovaj dokument donosi radnje koje su ženama dopuštene u liturgiji, a to su: čitati čitanja i sveopću molitvu, iako ne mogu biti lektori, a mjesto njihovog čitanja propisuje Biskupska konferencija; voditi pjevanje, te svirati na orguljama i dopuštenim glazbalima; biti tumači obreda; dočekivati vjernike i

⁸⁸ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konstitucija o svetoj liturgiji *Sacrosanctum concilium*, u: ISTI, *Dokumenti*, Zagreb, 1972., br. 24-30.

⁸⁹ Usp. *Ministeria quaedam*, u: *Rimski pontifikal obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog, a proglašen vlašću pape Pavla VI, Službe u Crkvi, ređenja, posvete, zavjetovanja*, Zagreb, 1988., 8-9.

⁹⁰ Usp. *Zakonik kanonskog prava proglašen vlašću pape Ivana Pavla II. 25. siječnja 1983.*, Zagreb, 1996., Kan. 230 § 1

raspoređivati ih po crkvi; skupljati priloge i uređivati ophode, kao i druge zadaće koje se ne odnose na izravno posluživanje u liturgiji.⁹¹

Ove dvije službe obuhvaćaju pored svojih zadaća i sve ono što je nekada činio subđakon, te se tako širi mogućnost uključivanja laika u liturgiju. Obredi kojima se postaje lektor ili akolit više se ne nazivaju ređenjem, nego postavljanjem. U klerički stalež se od tada ulazi đakonatom, a ne prvom tonzurom koja je kao obred dokinuta. Kako bi se netko postavio u ove službe traži se sljedeće: slobodno sastavljena i potpisana molba kandidata koja je upućena na Ordinarija, bio on biskup ili viši poglavar redovničke zajednice, propisana dob i karakteristike koje određuje Biskupska konferencija, a pored toga zahtjeva se i osobna odluka kandidata čvrstom voljom vjerno služiti Bogu i Crkvi. U ove službe postavlja Ordinarij, bilo biskup, bilo viši redovnički poglavar i to liturgijskim obredom propisanim od Svete Stolice. Ako se ista osoba postavlja u obje službe mora postojati vremenski razmak određen od Svete Stolice ili od Biskupske konferencije. Svećenički kandidati i kandidati za đakonat moraju primiti lektorat i akolitat te ih vršiti određeno vrijeme kako bi se što bolje pripravili za buduće kleričke službe. Oprost od primanja lektorata i akolitata za navedene kandidate pridržan je Svetoj Stolicu.⁹² Valja naglasiti da postoje, iako rijetko, muške osobe koje su postavljene u ove dvije službe, a postoje, što je češći slučaj, osobe muškog i ženskog spola koje samo vrše službu lektora ili akolita, a da prethodno nisu uopće u tu službu postavljene. Tako lektorat i akolitat, na žalost, ipak ostaju i dalje prijelazni stupnjevi prema svećeništvu, iako imaju širu perspektivu.⁹³

Na koncu spomenimo i najnoviju odredbu. Papa Franjo je 10. siječnja 2021. u Apostolskom pismu u obliku motuproprija „Spiritus Domini“ odredio da se i žene mogu postaviti u službu lektora ili akolite.⁹⁴ Tom je prigodom on promijenio odredbu kanona 230 § 1 i to tako da je samo izbacio riječ „muškarci“. Početak toga paragrafa sada glasi: „Laici, koji imaju dob i vrline određene...“, tako da se postavljene službe lektora i akolita sada odnose i na žene.

⁹¹ Usp. SVETI ZBOR ZA BOGOŠTOVLJE, *Treća uputa za ispravnu primjenu konstitucije o svetoj liturgiji*, Zagreb, 1970., 21-22.

⁹² Usp. *Ministeria quaedam*, 8-11.

⁹³ Usp. Z. PAŽIN, *Liturgijska sakramentologija*, 256.

⁹⁴ PAPA FRANJO, Motuproprij „Spiritus Domini“ u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije*, 149 (2021.) br. 2, str. 73.

3.1. Lektorat

Lektorova vlastita služba je čitanje Božje riječi u liturgiji, odnosno na misi i u ostalim bogoslužnim činima. On tako ima ovlast čitati sva čitanja osim evanđelja. Ako nema psalmista, lektor čita psalam, a ako nema ni đakona on može najavljuvati nakane sveopće molitve. Pored ovoga, možemo vidjeti kako lektor ima širi dijapazon zadaća: ravna pjevanjem ako nema koga drugoga za tu službu, pomaže puku pri sudjelovanju u liturgijskim činima, ali i poučava vjernike o dostojnom primanju sakramenata. Može se po potrebi brinuti o pripravi drugih čitača koji će imati privremeno odobrenje za vršenje ove službe.⁹⁵ *Opća uredba Rimskog misala* navode kako čitač kod pristupanja oltaru, ako nema đakona, može nositi malo uzdignut evanđelistar. Tada ide ispred svećenika, a inače s ostalim poslužiteljima. U misi se vlada kao i ostali poslužitelji. Ako nosi evanđelistar pristupa sa svećenikom oltaru i na njega ga polaže. Lektor može pri ulasku i pričesti čitati predložene antifone iz misala, ako se u euharistijskom slavlju ne pjeva ili ih vjernici sami ne recitiraju.⁹⁶ Kako bi lektor što bolje obavljao svoju službu poziva se na konstantno promišljanje Svetoga Pisma, usavršavanje kršćanskog života, ali i na prikladnu liturgijsku naobrazbu.⁹⁷

Dekret u drugom tipskom izdanju iz 1981. još detaljnije razjašnjava službu čitača u liturgiji. Svako čitanje lektor ima tako čitati da Božja Riječ bude što pravilnije navještena narodu Božjem. Čitanja se imaju čitati iz odobrenih izdanja, a moguće je i pjevanje čitanja ako to dotični jezik daje kao mogućnost. Ako se pjevaju čitanja na latinskom jeziku tada se imaju koristiti napjevi predloženi u misalu. Čitač ima uvijek u misi s narodom naviještati Božju riječ s ambona. Tako se isto psalam recitira ili pjeva s ambona. Gdje se u misi rabi evanđelistar, mogu ga unijeti u ophodu đakon ili čitač. Ovaj dokument opravdava čitanje osoba koje nisu postavljene u službu lektorata i naglašava da ako nema postavljenih službenika, trebaju laici biti pripravnici vršiti njihovu službu. Kada na euharistijskom slavlju ima više čitača oni mogu podijeliti među sobom čitanja. Čitač bi trebao imati svoju liturgijsku odjeću u kojoj pristupa ambonu, ali ona nigdje nije određena. Onaj tko samo vrši službu čitača, a u nju nije postavljen, može navješćivati Božju riječ i u građanskoj odjeći. Kao važnu stvar, dekret navodi i pripravu

⁹⁵ Usp. Ministeria quaedam, 10.

⁹⁶ Usp. *Opća uredba Rimskog misala*, u: *Rimski misal obnovljen prema odluci Svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI.*, Zagreb, 2014. br. 194-195. 198., 43. Za službu lektora usp. također odredbe prema posljednjem tipskom izdanju Misala iz 2002.: *Rimski misal. Opća uredba iz trećeg tipskog izdanja*, Zagreb, 2004., br. 194-198.

⁹⁷ Usp. Ministeria quaedam, 10.

čitača kako bi što kvalitetnije vjernicima navijestio određene svetopisamske odlomke, te kako bi vjernici u sebi stekli živi osjećaj Svetoga pisma. Po tom pitanju dekret se izjasnio ovako:⁹⁸ „Ta priprava treba biti nadasve duhovna, ali je potrebna i ona tehnička. Duhovna priprava pretpostavlja dvostruku naobrazbu: biblijsku i liturgijsku. Liturgijska naobrazba treba težiti da čitači budu sposobni razumjeti čitanja u njihovu kontekstu te vjerom pronicati središte svega objavljenog navještaja. Liturgijskom izobrazbom treba osposobiti čitače da bar donekle shvate ustrojstvo liturgije riječi te povezanost liturgije s euharistijom. Tehničkom pripravom treba stalno usavršavati čitače u umijeću čitanja pred narodom, bilo prirodnim glasom bilo pomoću razglasa.“⁹⁹

Prema *Rimskom pontifikalu* čitača postavlja biskup ili viši redovnički poglavar. Obred se može izvršiti bilo koji dan, pod misom ili službom riječi. Čitanja su od liturgije dana, ali pontifikal donosi i predložena baš za ovu zgodu.¹⁰⁰ Navedena čitanja su sljedeća: četiri iz Starog zavjeta: Pnz 6, 3-9; Pnz 30, 10-14; Iz 55, 10-11; Neh 8 1-4a. 5-6. 8-10, pet iz Novog Zavjeta: 1 Kor 2, 1-5; 2 Tim 3, 14-17; 2 Tim 4, 1-5; Heb 4, 12-13; 1 Iv 1, 1-4. Na izbor su stavljena tri psalma: Ps 19, 8. 9. 10. 11.; Ps 119, 9. 10. 11. 12.; Ps 147, 15-16. 17-18. 19-20. Na proizvoljnu uporabu stavljeni su i redci za pjesmu prije evanđelja koji su uzeti također iz Novog Zavjeta izravno ili su parafraza nekog novozavjetnog teksta, a ima ih četiri. Predloženo je pet evanđeoskih odlomaka: Mt 5, 14-19; Mk 1, 35-39; Lk 4, 16-21; Lk 24, 44-48; Iv 7, 14-18.¹⁰¹

Sada slijedi opis obreda. Pošto je naviješteno evanđelje, biskup sjeda na pripravljeno mjesto, a prezbiter ili đakon koji imaju tu zadaću pozivaju poimence kandidate, oni odgovaraju Evo me. Pri tom stupaju pred biskupa uz naklon, a on održi homiliju koju završi predloženim tekstom ili svojim riječima pozivajući okupljene vjernike na molitvu kako propisuje obred:¹⁰²

⁹⁸ Usp. *Rimski misal obnovljen prema odluci Svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI., Red čitanja, svagdanja čitanja, treće izdanje, I*, Zagreb, 2012., br. 14., 16., 17., 22., 52., 54.

⁹⁹ *Isto*, br. 55.

¹⁰⁰ Usp. *Rimski pontifikal obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog, a proglašen vlašću pape Pavla VI, Službe u Crkvi, ređenja, posvete, zavjetovanjja*, Zagreb, 1988., 12. Za službu akolita usp. također odredbe prema posljednjem tipskom izdanju Misala iz 2002.: *Rimski misal. Opća uredba iz trećeg tipskog izdanja*, Zagreb, 2004., br. 187-193.

¹⁰¹ Usp. *Isto*, 287-288.

¹⁰² Usp. *Isto*, 12.

„Ponizno molimo, predraga braćo, Boga Oca da blagoslovi ove svoje slugе, izabrane za službu čitača, kako bi pomnim vršenjem povjerene im službe naviještali Krista i proslavili Oca koji je na nebesima.”¹⁰³

Zatim svi mole u šutnji, a biskup nakon toga nastavi ovu molitvu:

„Bože, izvore svjetla i sve dobrote! Ti si poslao svoga Jedinorođenca, Riječ života, da ljudima objavi otajstvo tvoje ljubavi. Blagoslovi ovu našu braću što ih odabramo za službu čitača. Udijeli im da neprestanim razmišljanjem o tvojoj riječi uzmognu i sami usvojiti njezinu nauku i vjerno je naviještati braći. Po Kristu, Gospodinu našem.”¹⁰⁴

Nakon biskupov molitve pristupaju mu kandidati jedan po jedan, a on im predaje knjigu Svetoga pisma uz ove riječi na koje čitač odgovori amen.¹⁰⁵

„Primi knjigu Svetoga pisma i vjerno predaj riječ Božju, da bude što jača u ljudskim srcima.”¹⁰⁶

Pontifikal predlaže Psalam 19. kao pjesmu koja se može pjevati dok traje predaja Svetoga pisma, ako ima više kandidata, ali naglašava da to može biti i bilo koja druga prikladna liturgijska pjesma. Čitači se mogu postaviti pod misom, koja se nakon obreda postavljanja nastavlja redovito, a ako se lektori uvode u slavlju riječi završava se Sveopćom molitvom i Molitvom Gospodnjom. Nakon toga biskup podjeli svima blagoslov i na uobičajeni način otpusti okupljene vjernike.¹⁰⁷

¹⁰³ *Rimski pontifikal*, 1988., 13.

¹⁰⁴ *Isto*, 13.

¹⁰⁵ Usp. *isto*, 13.

¹⁰⁶ *Isto*, 1988. 13.

¹⁰⁷ Usp. *Isto*, 13.

3.2. Akolitat

Akolit je poslužitelj i pomoćnik đakona i svećenika. Njegova služba sadržava sljedeće obaveze: pomagati đakonu i svećeniku pri liturgijskim činima; pričešćivati narod kada nema dovoljno zaređenih službenika,¹⁰⁸ a kada se podjeljuje pričest pod obje prilike, onda je zadužen dodavati kalež vjernicima, ako nije nazočan đakon;¹⁰⁹ izlagati Presveti oltarski sakrament na štovanje vjernicima, ali bez podjele blagoslova na kraju.¹¹⁰ Detaljniju uputu o iznošenju Euharistije na štovanje od strane akolita nalazimo u dokumentu *Promjene u liturgijskim knjigama prema novom Kodeksu* iz 1983. koje navode kako akolit može ovo obaviti ako nema svećenika ili đakona, te da on to vrši otvaranjem svetohraništa, postavljanjem ciborija na oltar ili stavljanjem Hostije u pokaznicu. Naglašeno je kako ovo mogu činiti i svi oni izvanredni djelatnici pričesti koji su za to dobili ovlast od mjesnog ordinarija.¹¹¹ Osim ovih zadaća na akolita spadaju i naredne: ako je potrebno brine se za pouku vjernika; nosi misal, križ ili svijeće u liturgijskim činima ili na slične načine biva od pomoći.¹¹² *Opće uredbe Rimskog misala* donose i konkretnije opisane zadaće ovoga službenika: ako na misi poslužuje više akolita, oni razdjeljuju službe, a ako je nazočan samo jedan akolit on obavlja one najvažnije zadaće, dok ostale dijeli s drugim službenicima. Ukoliko na misi nema akolita sve navedene službe mogu se povjeriti laicima. Zbog njegove obilate i raznolike službe, akolit treba biti smješten na takvo mjesto u svetištu s kojega će lako pristupiti svećeniku ili đakonu. U euharistijskoj službi, ako nema đakona, akolit pripravlja oltar, pomaže svećeniku pri primanju darova od vjernika ili sam donosi darove. Ukoliko se kadi bez đakona, zadaća je akolita dodati kadionicu predsjedatelju slavlja, pratiti ga u kađenju prinosa, oltara i križa te na koncu toga okaditi samoga svećenika i prisutne vjernike. Nakon pričesti akolit može pomoći đakonu i svećeniku oko čišćenja i spremanja svetih posuda.¹¹³ Kako bi što revnije i ispravnije vršio svoju službu, te kako bi napredovao u svojem kršćanskom životu, akolit je pozvan na čestu pričest. Pored toga, akolit ima učiti sve ono što spada na javno bogoštovlje.¹¹⁴

¹⁰⁸ Usp. Ministeria quaedam, 10.

¹⁰⁹ Usp. SVETI ZBOR ZA BOGOŠTOVLJE, *Treća uputa za ispravnu primjenu konstitucije o svetoj liturgiji*, Zagreb, 1970., br. 6.c

¹¹⁰ Usp. Ministeria quaedam, 10.

¹¹¹ Usp. *Promjene u liturgijskim knjigama prema novom Kodeksu*, Zagreb, 1986., br. 91.

¹¹² Usp. Ministeria quaedam, 10.

¹¹³ Usp. *Opća uredba Rimskog misala*, 2014., br. 100. 187. 189. 190. 192., 28. 42-43.

¹¹⁴ Usp. Ministeria quaedam, 10.

Prethodne napomene navode da akolite u službu može postaviti samo biskup ili viši redovnički poglavar. Čitanja su od liturgije dana ili predložena u Pontifikalu.¹¹⁵ Navedeni obrednik daje na izbor sljedeća čitanja: iz Starog zavjeta šest, a to su: Post 14, 18-20; Izl 16, 2-4. 12-15; Izl 24, 3-8; Pnz 8, 2-3. 14b-16; 1 Kr 19, 4-8; Izr 9, 1-6. Novozavjetnih čitanja ima pet, a ona su: Dj 2, 42-47; Dj 10, 34a. 37-43; 1 Kor 10, 16-17; 1 Kor 11, 23-26; Heb 9, 11-15. Predloženo je 7 psalama: Ps 23, 1-6; Ps 34, 2-11; Ps 78, 3 i 4bc. 23-25. 54.; Ps 110, 1-4; Ps 116, 12-13. 15 i 16c. 17-18.; Ps 145, 10-11. 15-18.; Ps 147, 12-15. 19-20. Sve pjesme prije evanđelja predložena su iz Ivanovog evanđelja i to Iv 6, 35. 51-52. 57. 58. Može se izabrati od osam ponuđenih evanđelja: Mk 14, 12-16. 22-26; Lk 9, 11b-17; Lk 24, 13-35; Iv 6, 1-15; Iv 6, 24-35; Iv 6, 41-52a; Iv 6, 51-59; Iv 21, 1-14.¹¹⁶ Nakon pročitano evanđelja biskup sjeda na pripremljeno mjesto, s mitrom na glavi, a određeni prezbiter ili đakon poziva kandidate riječima:¹¹⁷

„Neka pristupe koje treba postaviti u službu akolita.“¹¹⁸

Tada svaki pojedini kandidat odgovara s *Evo me* i pristupa k biskupu. Potom biskup održi homiliju na čijem kraju se obraća kandidatima predloženim ili svojim riječima. Tekst koji donosi pontifikal govori o važnosti akolitske službe, da se oni postavljaju kao pomoćnici svećenika i đakona, te kao izvanredni djelatnici pričesti na euharistijskom slavlju, ali i kao oni koji će pričest, po potrebi, moći nositi bolesnicima. Zbog toga se pozivaju da žive u skladu sa svojom službom. Pošto biskup dovrši nagovor, pozove okupljeni puk na molitvu te se neko vrijeme moli u šutnji. Nakon toga zaređitelj čita molitvu koju propisuje pontifikal:¹¹⁹

„Predragi Bože, ti si po svome jedinorođenom Sinu povjerio svojoj Crkvi kruh života. Blagoslovi ovu našu braću, izabranu za službu akolita. Daj da budu

¹¹⁵ Usp. *Rimski pontifikal*, 1988., 14.

¹¹⁶ Usp. *Isto*, 288-289.

¹¹⁷ Usp. *Isto*, 14.

¹¹⁸ *Rimski pontifikal*, 1988., 14.

¹¹⁹ Usp. Z. PAŽIN, *Liturgijska sakramentologija*, 262.

postojani kod svetih oltara, da vjerno dijele svojoj braći kruh života te neprestano rastu u vjeri i ljubavi i na izgradnju tvoje Crkve. Po Kristu, Gospodinu našem.“¹²⁰

Tada biskupu pristupa svaki kandidat posebno, a on mu predaje posudicu u kojoj se nalazi euharistijski kruh ili ampulicu s vinom uz ove riječi:¹²¹

„Primi posudicu s kruhom (ili s vinom) za slavljenje euharistije. Budi takav da možeš dostojno služiti stolu Gospodnjem i stolu Crkve.“¹²²

Ako je akolita mnogo tada raspoređuju svoje službe pri posluživanju oltara, a u istoj misi u kojoj su postavljeni u službu mogu pričešćivati puk. Sami pričest primaju odmah nakon đakona.¹²³

Potrebno je obratiti pažnju na to da se nigdje u molitvi postavljanja akolita ne spominje ništa drugo doli pričešćivanje vjernika, a dokumenti donose drugačije. Stoga, usporedbom starih i novih molitava za postavljanje u ovu službu može se uvidjeti kako su one iz prethodnog pontifikala sadržajnije, te biblijski nadahnute.

3.3. Apendix: Čin hirotesije čteca i pojca u Pravoslavnoj Crkvi

Prvi stupanj svećeništva u istočnoj Crkvi je čtec, odnosno lektor. Odabrani kandidat za ređenje, koji ga se našao dostojnim, od dvojice čitača biva vođen kroz sredinu crkve do ikonostasa, te pred Spasiteljevom i Bogorodičinom ikonom, zatim pred Carskim dverima, a na kraju i pred samim zarediteljem, prema kome je okrenut, čini tri velika poklona. Kada poklone čini pred biskupom, tada ih obavlja tako da se nakon svakog poklona približava jedan korak prema njemu. Pristupivši zareditelju, pogne glavu, a on ga tri puta osjeni znakom križa, te na njegovu glavu položi ruku uz riječi:¹²⁴

¹²⁰ *Rimski pontifikal*, 1988., 15.

¹²¹ *Usp. Isto*, 15.

¹²² *Isto*, 1988., 15.

¹²³ *Usp. Isto*, 15.

¹²⁴ *Usp. Чиновник архијерејског свештенослужења*, Краљево, 2006., 216.

„Ти си сву твар обасјао светлошћу чуда Твојих, Господе; Ти унапред знаш намере свакога човека, и пре но што је он постао; Ти укрепљујеш и оне који желе да служе Теби; Ти сам и слугу Твога (име), који је изабрао да као свећоносац иде пред светим Твојим Тајнама, украси пречистим и непорочним одеждама Твојим, да просвећен, сусретне Тебе и у будућем веку и прими нетрулежни венац живота, веселећи се, заједно са изабраницима Твојим, у вечноме блаженству. Јер је свето Име Твоје, и прослављено Царство Твоје, Оца и Сина и Светога Духа, сада и увек и у веке векова.“¹²⁵

Iz ove molitve se vidi da lektorska služba u pravoslavnoj Crkvi sadrži puno više obveza i da je ona zapravo kombinacija službe lektora i akolita zapadne Crkve.

Nakon navedene molitve zaređitelj odsijeca pramen kose ređeniku, odnosno vrši tonzuru, to jest postrig. Za to vrijeme izgovara ime Presvetoga Trojstva, a đakon poslije imena svake Božanske Osobe odgovara s „Amen“. Potom, podđakoni polažu propisano liturgijsko ruho, kratki felon, na ređenika, a zaređitelj ga opet blagoslivlja tri puta znakom križa, te položivši ruku na njegovu glavu čita sljedeću molitvu:¹²⁶

„Господе Боже Сведржитељу, изабери овога слугу Твојега, и освештај га, и дај му да сваком мудрошћу и разумевањем твори све оно чему се учи читајући божанске речи Твоје, и сачувај га у непорочном животу. Милошћу и добротом и човекољубљем Јединороднога Твога Сина, са Којим си благословен, са Пресветим и благим животворним Твојим Духом, сада и увек и у векове векова.“¹²⁷

Poslije izrečene molitve zaređitelj otvara knjigu čitanja (Apostol) nad glavom ređenika i određuje dio teksta koji će budući čtec pročitati na liturgiji. Potom ga podđakoni odводе na sredinu soleje (uzvišeno mjesto pred ikonostasom) odakle on, okrenut prema istoku čita određeno mu čitanje. Nakon što je završio čitanje, podđakoni mu skidaju kratki felon, te ga vode natrag k zaređitelju, a on ga ponovno blagoslivlja

¹²⁵ Чинovníк архијерејског свеиштенослужења, 216-217.

¹²⁶ Usp. Isto, 217.

¹²⁷ Isto, 217-218.

znakom križa. Biskupu se tada donosi stihar (odjeća crkvenog poslužitelja), a on ga blagoslivlja držeći povrh njega križ dok ređenik cjeliva isti i njegovu ruku. Zatim, podđakoni oblače budućega čteca u stihar, a zareditelj mu upućuje sljedeće riječi.¹²⁸

„Чедо, први степен клира јесте степен чтеца. Теби, дакле, приличи да свакога дана читаш божанско писмо, те да они који те, гледајући, слушају приме поуку, а ти да се удостојиш вишега степена, и никако да не осрамотиш избор који те је постигао. Јер живећи целомудрено, и свето, и праведно, имаћеш за помагача човекољубивог и милостивог Бога и удостојићеш се вишега степена служења у Христу Исусу Господу нашем, Коме нека је слава у векове векова. Амин. Затим Архијереј гласно говори следеће: Благословен Господ, ово је слуга Божији(име), чтец свете Цркве(име цркве), у име Оца, и Сина, и Светога Духа.“¹²⁹

Iz ovoga kratkog nagovora, koji je ujedno i molitva, možemo zaključiti kako je stupanj čteca u Istočnoj Crkvi ostao samo kao prijelazni stupanj prema svećeništvu, ali je interesantno to što se isti čtec redi za određenu mjesnu crkvu.

Na samom kraju ovoga obreda biskup predaje čtecu svijećnjak sa svijećom. Obrednik napominje da ako ima više kandidata za hirotесiju, rede se сви zajedno, a molitve se ne ponavljaju svakom pojedinačno, nego se čitaju u množini.¹³⁰

¹²⁸ Usp *Isto*, 218.

¹²⁹ *Isto*, 218-219.

¹³⁰ Usp. *Чиновник архијерејског свештенослужења*, 219.

4. Perspektive

Papa Franjo je 10. siječnja 2021. objavio Apostolsko pismo u obliku motuproprija pod nazivom *Spiritus Domini*. Ovaj dokument omogućuje ženama pristup službi lektorata i akolitata, iako su prema predaji Crkve ove službe bile pridržane isključivo muškarcima. Do ove odredbe je došlo pomnim istraživanjem, a ustanovljeno je da žene ništa ne priječi postati lektorom ili akolitom, jer se ove dvije službe temelje na krsnom svećeništvu. Papa jasno razlikuje kako se navedene službe temelje na krsnom svećeništvu, a ne na sakramentu svetoga reda, iz čega dolazi zaključak da nema nikakvih osnova za podjeljivanja svetoga reda osobama ženskoga spola. Valja naglasiti da lektorska i akolitska služba nisu dovoljno zaživjele u Crkvi, pa je stoga ovaj dekret neobičan. S druge strane, žene su već dugi niz godina, kao i muškarci, obavljali zadaće ovih službenika bez postavljanja na temelju privremenih odredbi. Dakle, nije isto vršiti nečiju službu i biti postavljen u dotičnu službu. Nije isto biti službenik *ad hoc*, ili postavljeni službenik. Govoreći pravničkim jezikom, oni laici koji čitaju na misi nisu čitači, a koji pomažu kod posluživanja oltara i izvanredno dijele pričest nisu akoliti. Ovaj problem seže još od Tridentskoga koncila kada dječaci preuzimaju ulogu klerika u misi i počinju posluživati kod oltara. Uvijek je bilo i laika koji bi čitali poslanicu, a zadnje prijesaborsko izdanje misala iz 1962. godine navodi da poslanicu može pjevati poslužitelj, odnosno ministrant, dok se lektor ni ne spominje.¹³¹

Kako bi se proširilo i razvilo područje djelovanja lektora i akolita, valja uzeti u obzir sve njihove dužnosti, ali i ozbiljnost postavljanja u ovu službu, a ne samo određivanja vršitelja njihovih zadaća po potrebi *hic et nunc*. Posebice bi to bilo prikladno za mjesta u kojima nema dovoljno svećenika ili đakona te gdje područje rada iziskuje veći broj djelatnika. Da bi ove službe bile što efikasnije, bilo bi poželjno konkretnije ih definirati i dati trajne ovlasti za pojedine radnje, a ne samo privremene. Dakle, postavljati u službu prave lektore i akolite. Zadatak donošenja kriterija za razlučivanje i odgoj kandidata, veli papa, prepušten je biskupskim konferencijama. Tako zaključak *Druge biskupijske sinode Đakovačke i srijemske* donosi sljedeće:¹³²

„Projekt volonterskih i honoriranih suradničkih službi vjernika laika u biskupskoj zajednici. Potrebno je izraditi biskupijski sustav volonterskih i honoriranih

¹³¹ Usp. Z. PAŽIN, Motuproprij „Spiritus Domini“. Značenje i perspektiva, u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije* 149(2021)3, 58-61., ovdje 58-59.

¹³² Usp. *Isto*, 59.

suradničkih službi vjernika laika, odrediti razinu početne i trajne teološke formacije, te donijeti biskupijske propise za obavljanje tih službi, za službeno postavljanje u neku od službi za koje je predviđen liturgijski obred...”¹³³

Na temelju zaključka Sinode, to bi se moglo lako provesti, jer ima mnogo osoba s teološkim obrazovanjem koje nemaju posao, ali i dosta onih koji su vjeroučitelji i katehete, a nikada nisu postavljeni u ovu službu. Ovo su sve stručne osobe kojima bi se bez problema mogle povjeriti navedene službe. Po pitanju ostalih kandidata za lektorat i akolitat, trebalo bi jasno odrediti kriterije za pristup službama i razvidjeti situacije po župama kojima je ovakva pomoć neophodna, ali ne samo župama, nego i bolnicama, te centrima za umirovljenike. Na žalost, zaključci *Hrvatske biskupske konferencije* glede ovih službi nisu poznati ili ih uopće nema.¹³⁴ Sa svoje strane Biskupska konferencija Jugoslavije donijela je sljedeće kriterije koje mora ispuniti osoba koji želi primiti lektorat ili akolitat: „BKJ-e traži sljedeća svojstva kod laika muževa kao uvjet za njihovo pripuštanje u stalnu službu čitača i akolita: 1) da su navršili 25 godina života; 2) da provode uzoran kršćanski život; 3) da su na način propisan od dijecezanskog biskupa stekli prikladnu formaciju za uspješno vršenje tih službi”.¹³⁵ Ivica Žižić kasnije navodi kako djeca nipošto ne mogu biti postavljeni u službu akolita, a možemo reći ni čitača, jer one iziskuju ozbiljnu pripravu, a pored toga nose sa sobom i veliku odgovornost. Tako je za navedene službe potrebna zrelost i određena teološka priprava, te eklezijalna osjetljivost i uzornost kršćanskog života, pa se njegovo promišljanje većinom poklapa s izjavom *Jugoslavenske biskupske konferencije*.¹³⁶

Stoga, vidimo da kod nas nije problem niti pitanje pripuštanja žena lektorskoj ili akolitskoj službi, nego treba li uopće oživjeti ove službe i koji bi bili uvjeti za postavljanje laika u njih, odnosno onih bez teološke naobrazbe. Zbog toga treba vidjeti koje su potrebe mjesne Crkve, ali i koji bi vjernici bili prikladni za ove službe. Pošto su ove službe trajne, slično kao i svećeničko ređenje, valja uistinu biti razborit u odabiru službenika. Postavljanjem u trajne službe određenih laika dovodi se u pitanje što će biti s onima koji godinama već čitaju ili pričešćuju. Za sada to pitanje ostaje bez konkretnog odgovora, a ova će zadaća iziskivati puno razboritosti i mudrosti da ne bi zajednica

¹³³ Usp. *Ti si Krist – za nas i za sve ljude. Izjave i odluke Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske*, Đakovo, 2008., br. 248-266, ovdje br. 251.

¹³⁴ Usp. Z. PAŽIN, Motuproprij „Spiritus Domini“. Značenje i perspektiva, 60.

¹³⁵ Usp. V. B. NUIĆ, *Opće pravo Katoličke Crkve, priručnik uz novi Zakonik Kanonskog prava*, Zagreb, 1985., 85.

¹³⁶ Usp. I. ŽIŽIĆ, *Plemenita jednostavnost, Liturgija u iskustvu vjere*, Zagreb, 2011., 280.

zapala u razdor. Postavljenje žena u navedene službe uopće više nije pitanje, nego se dolazi do problema kada ih treba početi postavljati, jer nikada ni među muškarcima nisu zaživjele. Po sebi, najlogičnije bi bilo da ove službe vrše samo postavljeni čitači i akoliti. Ono što ne valja kod ove postavke je to da bi u tome slučaju nestali ostali čitači, pa tako i ministranti. Dakako, razvoj uopće ne želi, niti će ići u tome smjeru. Stoga, liturgičar Zvonko Pažin navodi kako bi bilo najpraktičnije stupnjevito prelaziti iz službe u službu. Za oltarsku službu stupnjevi bi mogli biti: početnički, stariji ministrant, suradnik i na koncu akolit koji bi bio koordinator ministrantske skupine. Tako bi imali mogućnost skladnog djelovanja postavljenih i nepostavljenih službenika. Za prijelaz po stupnjevima bi se tražili određeni kriteriji.¹³⁷

Da bismo pokazali kakve su mogućnosti lektorske i akolitske službe donosimo pregled obreda i zadaća koje bi mogli vršiti ovi službenici. Naši obrednici predviđaju obrede koje može voditi laik kada nema nazočnog svećenika ili đakona. Prije svega, te službe onda bivaju povjerene lektorima ili akolitima, što ovisi o njihovoj zadaći, a ako njih nema te se službe dopuštanjem ordinarija mogu privremenom odredbom prepustiti i laicima, što se posebno odnosi na dijeljenje svete pričesti izvan euharistijskog slavlja.¹³⁸

Akolit kao službenik euharistije crpi ljubav prema Bogu i bližnjima iz nje same. Tako nastaje i njegova duhovnost koja je bitno euharistijska. Ta se ljubav nadovezuje na onu karitativnu, te se očituje kao posebna briga o onima koji ne mogu nazočiti euharistijskom slavlju, bilo zbog bolesti ili starosti. Akolit je tako pozvan svjedočiti euharistijsku ljubav svojim služenjem.¹³⁹ „U pluralnosti službi u okviru zajedničarskoga dinamizma sabrane Crkve, akoliti ponazočuju opću svećeničku narav naroda Božjega preporođenog u krštenju, punu predanost vjerničke zajednice sakramentalnoj razmjeni i djelatno sudjelovanje na Otajstvu sakramenta ljubavi.”¹⁴⁰

Tako obrednik *Sveta pričest i štovanje euharistijskog otajstva izvan mise* donosi obred pričešćivanja bolesnika i obred popudbine kako ih dijeli izvanredni djelatelj. Taj se obred sastoji od uvodnog pozdrava, pokajničkog čina, kratkog čitanja Božje riječi, molitve Gospodnje, te pričesti bolesnika. Obred davanja popudbine za laike se ne razlikuje previše od obreda pričesti bolesnika. Doneseni su prigodni odlomci evanđelja i

¹³⁷ Usp. Z. PAŽIN, Motuproprij „Spiritus Domini“. Značenje i perspektiva, 61.

¹³⁸ Usp. Rimski obrednik obnovljen prema odluci Svetog ekumenskog sabora II. vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI., *Sveta pričest i štovanje euharistijskog otajstva izvan mise*, Zagreb, 1974., 12., br. 17.

¹³⁹ Usp. I. ŽIŽIĆ, *Plemenita jednostavnost, Liturgija u iskustvu vjere*, 279.

¹⁴⁰ *Isto*, 280.

umetnuta je ispovijest vjere na način pitanje-odgovor. Zatim je predložena molbenica za bolesnika. Daljnji dio obreda nastavlja se kao i kod pričesti bolesnika, jedino je razlika u zaključnoj molitvi i kraju samoga obreda, gdje pričestitelj i bolesnik mogu pružiti jedan drugome znak mira.¹⁴¹

Žižić komentirajući svjetsku situaciju u kojoj mediji prenose nedjeljno liturgijsko slavlje karakterizira ovaj način sudjelovanja kao nedovoljno za one koji zbog bolesti ili starosti nisu u stanju nazočiti euharistiji toga dana. Zbog toga, zahtjeva stvarnu brigu o bolesnima i nemoćnima od strane crkvenih zajednica. Tako bi se služba akolita mogla produžiti na nedjeljnu pričest onih koji su onemogućeni nazočiti euharistiji. To bi stvarno očitovalo Crkvu služenja. Iako bi u tome slučaju ovakva služba akolita bila izvanredna, u nedostatku svećenika i đakona, ona bi mogla postati redovita. Zaključak njegova promišljanja se oslanja na dokument *Ministeria quaedam*, koja potiče akolite na iskrenu ljubav, jer su i sami u službi sakramenta ljubavi.¹⁴²

Osim pričesti bolesnika, akoliti, pa i lektori bi trebali imati prednost pred ostalim laicima koji bi se prema *Direktoriju o nedjeljnim slavljima bez prisutnosti prezbitera* mogli odrediti za predvođene tih slavlja, jer bi trebali biti poučeni u liturgici i Svetom Pismu. Pripustiti nekoga ovoj službi spada na dijecezanskog biskupa koji to čini nakon razmotrene situacije. Valja naglasiti da ovakav sastanak, a prije svega Služba riječi, na čijem se kraju može podijeliti pričest, nije nadomjestak svetoj misi i ne može se slaviti kada se u istom mjestu ranije ili kasnije slavi euharistijska žrtva. Ova služba nije vlastita lektorima i akolitima, nego je samo zamjenskog karaktera, te se provodi tamo gdje nema dovoljno svećenika ili đakona.¹⁴³

Nakon Drugog vatikanskog sabora došlo je do rasprave oko djelatelja sakramenta bolesničkog pomazanja, te se predložilo da ga mogu dijeliti pored svećenika đakoni, ali i laici, a prvenstveno oni koji su u akolitskoj službi, kao izvanredni djelatelji, dok važeći obrednik uzima samo prezbitere kao djelatelje ovog sakramenta. Prema Kaczynskom to ne stvara problem, jer se izraz prezbiteri u prvoj Crkvi nije odnosio na svećenike u ministerijalnom smislu. U tome smislu ni Tridentski sabor ne navodi svećenika kao jedinog službenika ovoga sakramenta, nego kao vlastitog službenika. Najsnažnije svjedočanstvo o ovome je podjela bolesničkog pomazanja samima sebi i ukućanima od strane vjernika do karolinške reforme. Koristilo se ulje koje je biskup

¹⁴¹ Usp. *Sveta pričest i štovanje euharistijskog otajstva izvan mise*, 27-37.

¹⁴² Usp. I. ŽIŽIĆ, *Plemenita jednostavnost, Liturgija u iskustvu vjere*, 281-282.

¹⁴³ Usp. ZBOR ZA BOGOŠTOVLJE, *Tri liturgijska dokumenta, Direktorij o nedjeljnim slavljima bez prisutnosti prezbitera*, Zagreb, 1989., 57-61. br. 18-34.

blagoslovio, a obrazloženje je bilo da se samo dijeli ono što je od biskupa posvećeno, a to se danas primjenjuje i na dijeljenje euharistije od strane laika. Pitanje laičkog podjeljivanja ovoga sakramenta i dalje je ostalo otvoreno. Razlog tomu je nenazočnost posvećenog crkvenog službenika, odnosno svećenika. Njegovom nazočnošću se želi održati veza s Crkvom, međutim, teško je i odrediti koji bi to ekstremni slučajevi bolesti bili za koje bi laik, odnosno akolit, dobio ovlast podjeljivanja ovoga sakramenta.¹⁴⁴

Nadalje, Rimski obrednik *Blagoslovi*, donosi mogućnost laicima, a prvenstveno lektorima i akolitima da ukoliko nije nazočan svećenik mogu slaviti neke blagoslove.¹⁴⁵ To su: blagoslov obitelji, blagoslov djece, blagoslov nekrštene djece, blagoslov djece u obitelji, blagoslov zaručnika, blagoslov žene prije ili poslije poroda, blagoslov starih osoba, blagoslov bolesnika, blagoslov za vjeronaučni ili molitveni sastanak, blagoslov za početak školske godine, blagoslov putnika, blagoslov nove kuće, blagoslov prometnih sredstava, blagoslov tehničkih uređaja, blagoslov strojeva i raznog oruđa, blagoslov životinja, blagoslov njiva, polja i pašnjaka, blagoslov prinosa novih plodova, blagoslov stola, blagoslov grobova u raznim prigodama, zahvalnica za primljena dobročinstva i blagoslov u raznim prilikama.¹⁴⁶ Dopuštajući osobito lektorima trajnom odredbom određene blagoslove vraćamo ovoj službi jednu od početnih zadaća koja se odnosila na blagoslov kruha i novih plodova.¹⁴⁷

Osim službe blagoslivljanja, ako je potrebno, Ordinarij ima pravo dati laicima ovlast ukapanja vjernih mrtvih, što bi bilo prikladno da se ovakva zadaća dodijeli prvenstveno lektoru ali i akolitu, jer bi oni trebali biti teološki poučeni i prema tome, osposobljeni vršiti i ovakav obred.¹⁴⁸

Sve što smo naveli želi potaknuti proučavanje stvarnih potreba laičkih liturgijskih službi u Crkvi. Kako, na žalost, ni odredbe dokumenta *Ministeria quaedam* nisu još provedene, trebalo bi prvo obratiti pažnju na njih, a potom proširiti mogućnosti djelovanja laika u lektorskoj i akolitskoj službi.¹⁴⁹

¹⁴⁴ Usp. M. KUNZLER, *Liturgija Crkve*, Zagreb, 2020., 417-418.

¹⁴⁵ Usp. *Rimski obrednik obnovljen prema odluci Svetoga općega sabora Drugoga vatikanskog, proglašen vlašću pape Pavla VI. Blagoslovi*, Zagreb, 2007., 15. br. 18.d

¹⁴⁶ Usp. *isto*, 24, 56, 63, 70, 76, 82, 95, 107, 137, 141, 164, 180, 261, 272, 279, 286, 294, 300, 306, 446, 495, 501.

¹⁴⁷ Usp. *Pontificale Romanum. Pars prima*, 1962., 28.

¹⁴⁸ Usp. *Rimski obrednik obnovljen prema odluci Svetoga općega sabora Drugoga vatikanskog, proglašen vlašću pape Pavla VI. Red sprovoda*, Zagreb, 2003., 14.

¹⁴⁹ Usp. Z. PAŽIN, Motuproprij „Spiritus Domini“. Značenje i perspektiva, 61.

Zaključak

Kršćanska liturgija, iako jednim dijelom izrasla iz židovske, donijela je od samoga svoga nastanka nove službe. Tako od prvih kršćanskih vremena ne čitaju svi pri liturgijskom skupu, kako je to bivalo u sinagogama, nego samo oni koji su za tu službu odabrani i zaređeni - lektori. Također, to se odnosilo i na one osobe koje su pomagale svećenicima i đakonima pri euharistijskoj službi – akolite. Ove dvije službe bile su vrlo značajne u ranom kršćanstvu i smatralo ih se izuzetno časnim. Na kršćanskom Istoku zadaće obiju službenika danas vrši lektor jer u njih nije uopće razvijena akolitska služba, dok su na Zapadu zadaće bile podijeljene između lektora i akolita. Svoj vrhunac lektorat i akolitat dosežu na samom svom početku, a od desetoga stoljeća postaju samo puka formalnost i po jedna stepenica prema prezbiteratu, dok su do tada podjeljivani i laicima. U desetom stoljeću gotovo da i nestaju, a njihovu ulogu preuzimaju laici, te tako nastaje služba ministranta. Prijelaznim stupnjem lektorat i akolitat ostaju sve do Drugog vatikanskog koncila koji je odlučio ove službe ponovno otvoriti laicima. Dokumenti nastali nakon Koncila također žele oživjeti ovu službu kao i sam Koncil. Prvotni cilj ukidanja nižih redova lektorata i akolitata i pretvaranja istih u laičke službe, želio je dovesti do što veće uključenosti vjernika laika u liturgijsko slavlje. Najnovije reforme na ovim službama izvršene su 2021. godine, kada je papa Franjo dopustio postavljati žene za lektore i akolite. Iako su žene već prije toga po privremenim dopuštenjima mogle obavljati zadaće ovih službenika, do sada nikada nisu postavljane u ove dvije službe. Time se želio dati novi pokušaj aktivnijem uključivanju vjernika laika u liturgiju. Na žalost, lektorat i akolitat nisu ni do dan danas zaživjeli kao službe u našim liturgijskim zajednicama, nego se isključivo mogu pronaći i dalje samo u sjemeništima kao prijelazni stupnjevi prema svećeništvu. Postavlja se pitanje, što na kraju učiniti s ovim laičkim službama i jesu li potrebne današnjoj Crkvi, kada imamo laike koji samo vrše zadaće lektora i akolita? Naglasak treba staviti na liturgijski i svetopisamski odgoj laika koji trebaju biti postavljeni u ove službe. Kada bolje promotrimo prilike u Crkvi, očito je da bi što sudjelovanje službenika laika obogatilo bogoslužje. Perspektive su široke, samo ih valja prepoznati i dobro organizirati službe na što veću korist zajednice.

Bibliografija

Izvori

1. *Чиновник архијерејског свештенослужења*, Краљево, 2009.
2. DENZINGER, Heinrich, HUNERMANN, Peter (ur.), *Zbirka sažetaka vjerovanja definicija i izjava o vjeri i čudoređu*, Đakovo, 2002.
3. DENZINGER, Henricus, *Enchiridion symbolorum*, Friburg, 1943.
4. *Kodeks kanonskog prava, uređen po odredbi svetog oca pape Pija X. proglašen po nalogu pape Benedikta XV.*, Zagreb, 2007.(preveo Franjo Herman; priredio i uvod napisao Matija Berljak)
5. *Martyrologium Romanum ex decreto Sacrosancti oecumenici concilii Vaticani II instauratum auctoritate Ioannis Paulis PP. II promulgatum*, Editio altera, Typis Vaticanis, 2004.
6. Ministeria quaedam, u: *Rimski pontifikal obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog, a proglašen vlašću pape Pavla VI, Službe u Crkvi, ređenja, posvete, zavjetovanja*, Zagreb, 1988.
7. *Opća uredba Rimskog misala*, u: *Rimski misal obnovljen prema odluci Svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI.*, Zagreb, 2014.
8. PAPA FRANJO, Motuproprij „Spiritus Domini“ u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije*, 149 (2021.) br. 2, str. 73
9. *Pontificale Romanum. Pars prima*, Editio Typica, Typis polyglottis Vaticanis, 1962.
10. *Promjene u liturgijskim knjigama prema novom Kodeksu*, Zagreb, 1986.
11. *Rimski misal obnovljen prema odluci Svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI., Red čitanja, svagdanja čitanja, treće izdanje, I*, Zagreb, 2012.
12. *Rimski misal. Opća uredba iz trećeg tipskog izdanja*, Zagreb, 2004
13. *Rimski obrednik izdan po naredbi pape Pavla V. i pregledan brižljivošću drugih papa a oblašću svetoga g. n. pape Pija XI. udešen prema zborniku kanonskoga prava. Po tipskom izdanju rimskom.*, Zagreb, 1929.

14. *Rimski obrednik obnovljen prema odluci Svetog ekumenskog sabora II. vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI., Sveta pričest i štovanje euharistijskog otajstva izvan mise*, Zagreb, 1974.
15. *Rimski obrednik obnovljen prema odluci Svetoga općega sabora Drugoga vatikanskog, proglašen vlašću pape Pavla VI. Blagoslovi*, Zagreb, 2007.
16. *Rimski obrednik obnovljen prema odluci Svetoga općega sabora Drugoga vatikanskog, proglašen vlašću pape Pavla VI. Red sprovoda*, Zagreb, 2003.
17. *Rimski pontifikal obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog, a proglašen vlašću pape Pavla VI, Službe u Crkvi, ređenja, posvete, zavjetovanja*, Zagreb, 1988.
18. *Rituale Romanum, Pauli V. Pontificis Maximi jussum editum et a Benedicto XIV. auctum et castigatum cui ad usum cleri provinciae Colocensis*, Typis societatis „Atheneum“ nuncupatae, Budimpešta, 1888.
19. *The Roman martyrology in which are to be found the eulogies of the saints and blessed approved by the Sacred congregation of rites up to 1961, An English Translation from the Fourth Edition after the Typical Edition(1956) approved by the Pope Benedict XV (1922), edited by J. B. O'Connell*, Westminster-Maryland, 1962.
20. *Ti si Krist – za nas i za sve ljude. Izjave i odluke Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske*, Đakovo, 2008.
21. *Treća uputa za ispravnu primjenu konstitucije o svetoj liturgiji*, Zagreb, 1970.
22. *Zakonik kanonskog prava proglašen vlašću pape Ivana Pavla II. s izvorima*, Zagreb, 1996.
23. *ZBOR ZA BOGOŠTOVLJE, Tri liturgijska dokumenta. Direktorij o nedjeljnim slavljinama bez prisutnosti prezbitera*, Zagreb, 1989.

Autorska djela i članci

1. BADURINA, Anđelko (ur.), *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, Zagreb, 1979.

2. GELINEAU, Joseph, TORRE, Luigi della, PATINO, José-Maria, SOTTOCORNOLA, Franco, *Pastoralna teologija liturgijskih slavlja*, Zagreb, 1973.
3. JEDIN, Hubert (ur.), *Velika povijest crkve. Crkva carstva poslije Konstantina Velikog*, II, Zagreb, 1995.
4. JEDIN, Hubert (ur.), *Velika povijest Crkve. Od crkvenoga ranog srednjeg vijeka do grgurovske reforme*, III/1, Zagreb, 2001.
5. JEDIN, Hubert (ur.), *Velika povijest crkve. Uvod u crkvenu povijest*, I, Zagreb, 2001.
6. JUSTIN, *Prva apologija*, Split, 2012.
7. KNIEWALD, Dragutin, *Liturgika*, Zagreb, 1937.
8. KUNZLER, Michael, *Liturgija Crkve*, Zagreb, 2020.
9. MARTIMORT, Aimé-Georges, BÉRAUDY, Roger, BOTTE, Bernard, DENIS-BOULET, Noele Maurice, CAPELLE, Bernard, CHAVASSE, Antoine, DALMAIS, Irénée-Henri, DARRAGON, Benoit, GY, Pierre-Marie, JOUNEL, Pierre, NOCENT, Adrien, ROGUET, Aimon-Marie, ROUSSEAU, Olivier, SALMON, Pierre, *L' Eglise en priere, Introduction a la Liturgie*, Pariz, Tour, Rim, New York, 1961.
10. МИРКОВИЋ, Лазар, *Православна литургија или наука о богослужењу Православне Источне Цркве*, I, Београд, 1995.
11. NUIĆ, Viktor B., *Opće pravo Katoličke Crkve, priručnik uz novi Zakonik Kanonskog prava*, Zagreb, 1985.
12. PAJIĆ, Matija, *Crkveni obredi i kršćanski običaji*, Sarajevo, 1892.
13. PAŽIN, Zvonko, *Liturgijska sakramentologija*, Đakovo, 2018.
14. PAŽIN, Zvonko, Motuproprij „Spiritus Domini“. Značenje i perspektiva, u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije* 149(2021)3, 58-61
15. RIGHETTI, Mario, *Manuale di storia liturgica*, IV, Milano, 1959.
16. ŽIŽIĆ, Ivica, *Plemenita jednostavnost. Liturgija u iskustvu vjere*, Zagreb, 2011.